

Frivillighetsmeldingen

Frivillighetsutvalget
28. august 2006

Frivillighetsmeldingen

Frivillighetsutvalgets grunnlagsdokument

26. juni 2006

Hensikten med frivillighetsmeldingen er å gi informasjon om grunnlaget for **Bærum kommunes frivillighetspolitikk** – som er den praksis og de prinsipper vi legger til grunn for samhandling med frivillig sektor.

0	Bærum kommunes frivillighetspolitikk	3
1	Innledning	6
1.1	Innledning	6
1.2	Bakgrunn for frivillighetsmeldingen: Behov for utvikling av en frivillighetspolitikk	6
1.3	Tema for frivillighetspolitikken: Forholdet mellom kommunen og frivillig arbeid	6
1.4	Frivillighet – definisjoner og kategorier	7
1.5	Frivillighet i Bærum	8
1.6	Arbeidet med meldingen	8
1.7	Evaluerings av frivillighetspolitikken	10
2	Verdier og prinsipper	11
2.1	Innledning	11
2.2	Felles plattform	11
2.3	Verdigrunnlag	11
2.4	Styrende prinsipper	11
2.5	Resultatmål / ambisjonsnivå	12
3	Frivillig arbeid i kommunale tjenester	13
3.1	Innledning	13
3.2	Felles plattform	13
3.3	Frivillig arbeid i sektor barn og unge	14
3.4	Frivillig arbeid i sektor bistand og omsorg	15
3.5	Frivillig arbeid i sektor levekår	17
3.6	Frivillig arbeid i sektor administrasjon	19
3.7	Økonomiske og administrative konsekvenser av frivillighetspolitikken	19
4	Kommunal bistand til frivillige organisasjoner	20
4.1	Innledning	20
4.2	Felles plattform	20
4.3	Driftstilskudd	21
4.4	Arenaer, anlegg og møtelokaler	22
4.5	Veiledning / kompetanseutvikling	23
5	Samarbeid mellom kommunen og frivillige om tiltak i nærmiljøet	24
5.1	Innledning	24
5.2	Felles plattform	24
5.3	Støtte til prosjekter, arrangementer mv	24
5.4	Støtte til humanitære aksjoner	25
6	Medvirkning for frivillige organisasjoner i kommunale beslutningsprosesser	26
6.1	Innledning	26
6.2	Felles plattform	26
6.3	Medvirkning i saker som gjelder utvikling av lokalsamfunn / nærmiljø	27
6.4	Medvirkning i saker som gjelder individrettede tjenester	28
6.5	Medvirkning i saker som gjelder organisasjonenes rammebetingelser	29
7	Overbygning: Kultur, kommunikasjon og koordinering	30
7.1	Innledning	30
7.2	Felles plattform	30
7.3	Tilrettelegging internt i kommunen	30
7.4	Koordinering og kommunikasjon mellom kommunen og de frivillige organisasjonene	32
7.5	Rekruttering til frivillig sosialt arbeid	33
7.6	Synliggjøring og stimulering av frivillig arbeid	35
8	Fakta om frivillighet	37
8.1	Innledning	37
8.2	Frivillighet i Bærum	37
8.3	Frivillighet i Norge	37
8.4	Frivillighet i andre land	46

0 Bærum kommunes frivillighetspolitikk

Frivillighetsutvalgets innstilling til vedtak i sektorutvalg, formannskap og kommunestyre:

1. Bærum kommune legger følgende verdier til grunn for sitt samarbeid med frivillig sektor:

- 1.1. Frivillig arbeid som supplement til kommunale tjenester gir økt kvalitet på tjenestene og økt livskvalitet for brukerne.
- 1.2. Frivillig arbeid gir det enkelte menneske mulighet for personlig utfoldelse, sosial kontakt og praktisk utøvelse av sosialt ansvar og medmenneskelighet.
- 1.3. Kommunal tilrettelegging for de frivillige organisasjonenes arbeid bidrar til å styrke tilhørighet, lokal identitet, engasjement og fellesskap.
- 1.4. Bred medvirkning for frivillige organisasjoner i kommunale beslutningsprosesser gir bedre prosesser, bedre kunnskapsgrunnlag, mer tillit og dermed bedre grunnlag for fornuftig styring. Dette endrer ikke prinsippene for politisk styring eller medbestemmelse for partene i arbeidslivet.
- 1.5. Dialog og samarbeid mellom kommunen og frivillige organisasjoner skaper gjensidig tillit og forståelse, styrker kommunens omdømme og oppslutning om det lokale selvstyret / det representative demokratiet.

2. Bærum kommune legger følgende styrende prinsipper til grunn for sitt samarbeid med frivillig sektor:

- 2.1. Overfor brukere og borgere har kommunen ansvaret for velferdstilbudenes art, omfang, kvalitet og pris. Samarbeid med frivillige betyr ikke overføring av ansvar.
- 2.2. Frivillighetspolitikken er uavhengig av svingninger i kommuneøkonomien. Frivillig arbeid bidrar til å opprettholde og utvikle velferdstilbudet til innbyggerne, med lave merkostnader for kommunen.
- 2.3. Frivillig arbeid er en ressurs for tjenesteytingen. Frivillige tilbyr en unik kompetanse – særlig i mellommenneskelige forhold / nettverksrelasjoner.
- 2.4. Frivillig arbeid er et tilskudd til virksomheten. Frivillige skal ikke fortrenge kommunalt ansatte.
- 2.5. Kommunen og de frivillige har ulik kultur, organisering, arbeidsformer, kapasitet og tradisjoner. Samarbeidet må utformes med respekt for hverandres egenart og forutsetninger. Begge parter i samarbeidet er likeverdige. Det må finnes mange samarbeidsmodeller, tilpasset ulike forutsetninger (ulike organisasjonstyper, enkeltmennesker, næringsliv).
- 2.6. Frivillig arbeid gir innbyggere som føler at de har noe å bidra med anledning til å ta ansvar og gjøre en innsats for nærmiljø og medmennesker. Frivillig arbeid er viktig for egen mestring, nettverksbygging og personlig vekst – både hos dem som gir og får.
- 2.7. Organisasjonene og kommunen har noen felles mål og noen egne mål. Samarbeidet må utformes slik at verken organisasjonenes eller kommunens måloppnåelse hindres.

3. Bærum kommune har følgende overordnede mål for sitt samarbeid med frivillig sektor:

- 3.1. Frivillig arbeid i kommunale tjenester skal bidra til å
 - Skape trivsel og trygghet i nærmiljøene.
 - Etablere sosiale nettverk for vanskeligstilte grupper.
 - Forebygge sykdom, ensomhet og sosiale problemerDet skal utvikles et mangfold av samarbeidsformer mellom tjenestesteder, frivillige enkeltpersoner og organisasjoner.
- 3.2. Kommunal bistand til frivillige organisasjoner skal bidra til å
 - Styrke medansvar, solidaritet, medmenneskelighet (borgerrollen) gjennom det frivillige organisasjonslivet.
 - Forebygge samfunns- og ungdomsproblemer.
 - Inkludere minoriteter og styrke fellesskapet.
- 3.3. Samarbeid mellom kommunen og frivillige om tiltak i lokalsamfunnet skal bidra til å
 - Skape levende og varierte nærmiljøer.
 - Ta vare på kulturelt mangfold.
- 3.4. Medvirkning for frivillige organisasjoner i kommunale beslutningsprosesser skal bidra til å
 - Gi best mulig grunnlag for kommunale planer og beslutninger.
 - Stimulere til lokalpolitisk engasjement og demokratiske beslutningsprosesser.
 - Legge til rette for integrering av minoriteter i bomiljøer, sosiale nettverk, frivillige organisasjoner og fritidsaktiviteter.
- 3.5. Overbygningen for kultur, kommunikasjon og koordinering skal
 - Sikre likeverd, gjensidig forståelse og kommunikasjon mellom kommunen og frivillig sektor.
 - Sikre effektivitet, koordinering og kontinuitet i samarbeidet.
 - Være fremtidsrettet, slik at den legger til rette for nye former for frivillig engasjement.

4. Føringer for iverksettelse av frivillighetspolitikken:

- 4.1. Generelt:
 - Frivillighetspolitikken følges opp i handlingsprogrammet, andre styringsdokumenter og ledernes resultatavtaler. Nærmere konkretisering av det enkelte tiltak skjer fortløpende etter ordinær administrativ og / eller politisk behandling og beslutning. Saker av prinsipiell betydning legges frem for politisk behandling. Rådmannen har ansvaret for iverksettelse av tiltak.
 - Vedtak om frivillighetspolitikken følges opp med informasjonstiltak rettet mot offentligheten, frivillig sektor og kommunens ansatte. Rådmannen legger frem forslag til informasjonsstrategi for frivillighetsutvalget.
- 4.2. Frivillig arbeid i kommunale tjenester:
 - Rådmannen skal i 2006 etablere minst 25 nye samarbeidstiltak mellom tjenestesteder og frivillige, jf kommunestyrets handlingsprogram-vedtak og rådmannens resultatavtale.
 - Det forutsettes at tiltakene utformes i samråd med ansatte og deres tillitsvalgte, i samsvar med prinsipper og rutiner i kommunens medbestemmelsesordning.
 - Tillitsvalgte og vernetjenesten inviteres til frivillighetsutvalgets første møte i 2007, for å gi tilbakemelding om sin opplevelse av praktiseringen av frivillighetspolitikken på dette punktet.
- 4.3. Kommunal bistand til frivillige organisasjoner:
 - Hovedlinjene i nåværende politikk / praksis opprettholdes.

- Det utarbeides nye retningslinjer for bruk av kommunale lokaler som møtelokaler for frivillige organisasjoner.

4.4. Samarbeid mellom kommunen og frivillige om tiltak i lokalsamfunnet:

- Hovedlinjene i nåværende politikk / praksis opprettholdes.

4.5. Medvirkning for frivillige organisasjoner i kommunale beslutningsprosesser:

- Hovedlinjene i nåværende politikk / praksis opprettholdes.
- Kommunen er positiv til evt etablering av lokale paraplyorganisasjoner for foreninger med samme type formål, jf Bærum Idrettsråd og Bærumkulturens Fellesråd.

4.6. Overbygningen for kultur, kommunikasjon og koordinering:

- Kommunen vil ikke ta initiativ til etablering av et sentralt frivillighetsråd. Ansvar for dialog mellom kommunen og frivillig sektor ligger til sektorutvalgene innenfor sine respektive politiske fagområder og til frivillighetsutvalget når det gjelder den helhetlige frivillighetspolitikken.
- Kommunen vil samarbeide med frivillig sektor om utvikling av internettløsning for gjensidig informasjon og dialog.
- Kommunen vil samarbeide med frivillig sektor om regelmessig utveksling av informasjon, ideer og erfaringer og nettverksbygging.
- Kommunen vil gjennom frivillighetssenteret stimulere til frivillig sosialt arbeid i regi av kommunen og / eller frivillige organisasjoner.

1 Innledning

1.1 Innledning

Dette kapittelet redegjør for bakgrunnen for meldingen, tema for frivillighetspolitikken, definisjoner, organisering av arbeidet med meldingen og hvordan frivillighetspolitikken skal settes ut i livet og evalueres.

1.2 Bakgrunn for frivillighetsmeldingen: *Behov for utvikling av en frivillighetspolitikk*

Politiske organer har i flere år vært opptatt av å legge forholdene best mulig til rette for samarbeid mellom kommunen og frivillig arbeid. Blant annet ble dette temaet fokusert i saken om "Bærum – en samfunnsaktiv kommune" og i handlingsprogram 2005 – 2008.

Bærum kommune er på mange måter en foregangskommune på dette feltet – jf bl.a. satsingen på sosiale partnerskap og etableringen av et samvirkeforetak for koordinering av frivillig arbeid i samarbeid mellom kommunen, Røde Kors og Kirkens Bymisjon.

Det er nå ønske om å se de ulike sidene av forholdet mellom kommunen og frivillig arbeid i sammenheng, og utforme "Bærum kommunes frivillighetspolitikk".

1.3 Tema for frivillighetspolitikken: *Forholdet mellom kommunen og frivillig arbeid*

Kommunens frivillighetspolitikk gjelder **forholdet mellom kommunen og frivillig arbeid**. Frivillighetspolitikken fokuserer på flere sider av dette forholdet:

Presisering etter høringsrunden:

Frivillige organisasjoner og enkeltpersoner som ønsker å engasjere seg frivillig, står fritt i hva de vil arbeide med! Kommunens frivillighetspolitikk gjelder bare samarbeid mellom kommunen og frivillige og kommunal støtte til frivillige.

1.3.1 Frivillig arbeid i kommunale tjenester

Frivillige yter bistand til kommunens virksomhet (tjenesteproduksjon). Arbeidet ytes uten krav om gjenytelser fra kommunen, ut over evt symbolsk betaling / utgiftsdekning.

Denne delen av frivillighetspolitikken er drøftet i kapittel 3.

Avgrensning: Frivillighetspolitikken omfatter ikke avtaler mellom kommunen som bestiller og frivillige organisasjoner som utførere om produksjon av kommunale tjenester mot full økonomisk kompensasjon, etter konkurranse med private og offentlige anbydere (bestiller-utfører-organisering). Avtaler mellom kommunen og samvirkelag, foreldredrevne barnehager og andre "non profit" (ikke-erhvervsmessige) foretak knyttet til ordinær tjenesteproduksjon er også holdt utenfor.

1.3.2 Kommunal bistand til frivillige organisasjoner

Kommunen yter faglig, materiell og økonomisk bistand til organisasjonenes egen virksomhet. Støtten gis uten spesielle vilkår / føringer.

Denne delen av frivillighetspolitikken er drøftet i kapittel 4.

Avgrensning: Frivillighetspolitikken omfatter ikke avtaler mellom kommunen og frivillige organisasjoner om drift av kommunens/organisasjonenes anlegg, klubbhus og lignende mot vederlag.

1.3.3 Samarbeid mellom kommunen og frivillige om tiltak i nærmiljøet

Frivillige og kommunen etablerer felles prosjekter, arrangementer, dugnader og spleiselag knyttet til "borgerrettede tilbud" (kultur, friluftsliv, idrett, grønt, nærmiljø). Det stilles krav om konkrete gjenytelser/ resultater.

Denne delen av frivillighetspolitikken er drøftet i kapittel 5.

1.3.4 Medvirkning for frivillige organisasjoner i kommunale beslutningsprosesser

Frivillige organisasjoner medvirker ved utarbeiding av kommunale planer og andre overordnede beslutninger som har betydning for organisasjonenes formål/målgrupper eller rammebetingelser.

Denne delen av frivillighetspolitikken er drøftet i kapittel 6.

Avgrensning: Frivillighetspolitikken omfatter ikke dialog og medvirkning mellom det enkelte tjenestested og dets brukere/elever og deres pårørende/foreldre. Utvikling på dette området faller inn under kommunens politikk for brukermedvirkning.

1.3.5 Overbygning

Infrastruktur for koordinering og kommunikasjon mellom kommunen og frivillig sektor generelt, for rekruttering av frivillige, og for utvikling av frivillighetskultur i Bærumssamfunnet og innad i den kommunale organisasjon.

Denne delen av frivillighetspolitikken er drøftet i kapittel 7.

1.4 Frivillighet – definisjoner og kategorier

Med frivillig arbeid menes i denne saken	Med frivillige organisasjoner menes i denne saken
Ulønnet¹ arbeid² gjort av fri vilje som kommer individer eller grupper utenfor egen husholdning til gode. Frivillig arbeid utføres av – Uorganiserte enkeltpersoner. – Bedrifter (sosiale partnerskap). – Medlemmer av frivillige organisasjoner. Frivillig arbeid koordineres av – Frivillighetssentralen. – Kommunale tjenestesteder. – Frivillige organisasjoner. Som synonym til frivillig arbeid brukes også begrepet frivillighet.	– Allmennyttige og ikke-økonomiske (ideelle) organisasjoner. De dominerende organisasjonstypene, både i omfang av frivillig arbeid og i antall medlemmer er idrett, kultur/natur/miljø, sosialt/humanitært arbeid og religion/livssyn. Frivillig sektor brukes om virksomhet som ikke faller inn under næringslivet eller offentlig virksomhet, og heller ikke regnes til privatlivet.

Det er svært vanskelig å definere og kategorisere mangfoldet av frivillig innsats. Det meste av det nasjonale forsknings- og utredningsmaterialet som ligger til grunn for denne meldingen bruker de samme **definisjonene** av frivillig arbeid og frivillige organisasjoner som er brukt i dette dokumentet, og deler de frivillige organisasjonene inn i de samme **kategoriene** (se kap 8).

Frivillig sektor er preget av mangfold. Derfor vil enhver definisjon, avgrensning og temainndeling gi gråsoner. *Mye fruktbart samarbeid mellom kommunen og frivillige etableres nettopp i gråsonen mellom kommunen og frivillig sektor!*

¹ Arbeid regnes som ulønnet selv om man mottar godtgjørelse for utgifter eller en mindre, symbolsk betaling.

² Frivillig **innsats** er et mer omfattende begrep enn frivillig **arbeid**. Se kapittel 8.

1.4.1 Ansvarsfordeling mellom kommunen og frivillig sektor

Det er ikke mulig en gang for alle å identifisere en helt entydig grense mellom hva som er / bør være kommunens ansvar og oppgaver og hva som er / bør være frivilliges ansvar og oppgaver. Verdigrunnlag, prinsipper og retningslinjer gir noen anvisninger. Så vel kommuner som frivillige kan selv fritt fastsette sitt virkefelt, og dette forandrer seg over tid. Den faktiske grenseoppgangen vil bli tydeliggjort etter hvert som ulike former for samarbeid utvikles.

Presisering etter høringsrunden:

Samarbeid mellom det offentlige og frivillige har foregått i mange år! Over tid har det skjedd forskyvninger i hva som er frivilliges og hva som er kommunens oppgaver, og ofte har det vært kommunen som har påtatt seg nytt ansvar. Grenseoppgangen her kan ikke fryses fast en gang for alle. Men eventuelle endringer i forholdet mellom frivillighet og lønnet arbeid, skal bare kunne skje ved politisk realitetsbehandling og etter normale prosedyrer i saksbehandlingen.

1.5 Frivillighet i Bærum

Det frivillige arbeidet i Bærum har stort omfang. Frivillighetsutvalget har ikke gjennomført noen grundig kartlegging, men anslår omfanget slik:

- **Idrett:** Ca 130 idrettslag, ca 43.000 medlemmer. Bærum Idrettsråd (BIR) er fellesorgan. Sektorutvalg levekår er politisk ansvarlig for kommunens forhold til organisasjonene.
- **Kultur, natur, miljøvern:** Ca 140 organisasjoner, ca 8.000 medlemmer. Bærumkulturens Fellesråd (BKFR) er fellesorgan. Sektorutvalg levekår er politisk ansvarlig for kommunens forhold til organisasjonene.
- **Sosialt og humanitært arbeid:** Ca 50 organisasjoner, ukjent antall medlemmer. Fellesorgan er ikke opprettet. Sektorutvalg bistand og omsorg er politisk ansvarlig for kommunens forhold til organisasjonene.
- **Velforeninger:** 52 foreninger med ca 18.000 medlemmer.
- **Andre:** Ca 100 – 200 organisasjoner, ukjent antall medlemmer. Sektorutvalg barn og unge, sektorutvalg bistand og omsorg og sektorutvalg levekår er politisk ansvarlig for kommunens forhold til organisasjonene.

1.6 Arbeidet med meldingen

1.6.1 Frivillighetsutvalget

Formannskapet vedtok 12. januar 2005 at arbeidet med kommunens frivillighetspolitikk skulle ledes av et tverrpolitisk og tverrsektorielt **adhocutvalg** under ledelse av *Kari Langeland*. Sektorutvalgene oppnevnte de øvrige medlemmene. Fra 1.1.2006 ble adhocutvalget omgjort til **fast utvalg**, og samtidig utvidet med ett medlem.

<i>Kari Langeland (leder)</i>	<i>Høyre</i>	<i>Formannskapet</i>
<i>Nils Inge Nilssen</i>	<i>Sosialistisk Venstreparti</i>	<i>Sektorutvalg barn og unge</i>
<i>Odd Roar Kristensen</i>	<i>Senterpartiet</i>	<i>Sektorutvalg barn og unge</i>
<i>Benthe Runden</i>	<i>Høyre</i>	<i>Sektorutvalg bistand og omsorg</i>
<i>Marit Handal</i>	<i>Arbeiderpartiet</i>	<i>Sektorutvalg bistand og omsorg</i>
<i>Kristen Damsgaard</i>	<i>Arbeiderpartiet</i>	<i>Sektorutvalg levekår</i>
<i>Torill Hodt Heggen</i>	<i>Høyre</i>	<i>Sektorutvalg levekår</i>
<i>Henning Kolstad</i>	<i>Fremskrittspartiet</i>	<i>Forretningsutvalget (fra 1.1.2006)</i>

Sekretær for utvalget har vært *Borgny Danielsen* (formannskapskontoret).

Det **administrative** arbeidet med frivillighetsmeldingen har vært ledet av en arbeidsgruppe under ledelse av rådmannen:

<i>Elisabeth Enger (leder)</i>	<i>Rådmann</i>	
<i>Erik Førland</i>	<i>Kommunalsjef</i>	<i>Koordinator sektor barn og unge</i>
<i>Tage Gam</i>	<i>Kommunalsjef</i>	<i>Koordinator sektor bistand og omsorg</i>
<i>Ragnhild Haneborg</i>	<i>Kommunalsjef</i>	<i>Koordinator sektor levekår</i>
<i>Tom Steen</i>	<i>Avdelingssjef</i>	<i>Tjenesteutvikling</i>
<i>Ellef Ruud</i>	<i>Avdelingssjef</i>	<i>Samfunnsutvikling</i>

Sekretær for arbeidsgruppen og hovedsaksbehandler for meldingen har vært *Marit Pettersen* (rådmannens stab).

Faglig rådgiver og inspirator for begge utvalgene har vært *Kirsten Koht* (samfunnsavdelingen).

1.6.2 Mandat

Formannskapet forutsatte at frivillighetsutvalget skulle legge frem et **notat**, som grunnlag for **drøfting i sektorutvalgene**³:

Frivillighetspolitikk

På bakgrunn av de debatter og vedtak som gjøres i sektorutvalgene foreslås utarbeidet en frivillighetspolitikk som kan sette Bærum kommune tydelig på kartet innenfor feltet frivillighet, og også bli retningsgivende for andre kommuner. Dette vil i praksis bety at det både er behov for en grundig gjennomgang av hvilke oppgaver som er ønskelig og riktig å overlate til frivillige, samtidig som det vil måtte gjennomføres dialoger og prosesser i samarbeid med representanter fra både 3. sektor og næringslivet. Det vil også være viktig å finne frem til tiltak som kan stimulere og lette det frivillighetsarbeidet som i dag utføres av organisasjoner og enkeltpersoner.

I sitt møte 29. mars 2005 la adhocutvalget en del **forutsetninger** for arbeidet i utvalget. Disse er innarbeidet i meldingen.

1.6.3 Arbeidet i frivillighetsutvalget

Frivillighetsutvalget har pr 1.2.2006 avholdt 17 ordinære møter. På noen av møtene har det vært innbudte gjester:

- *Fra frivillige organisasjoner lokalt – daglig leder Eystein Weltzien og styremedlem Dag Egil Strømme fra Bærum Idrettsråd, styreleder Daniel Backe fra Bærum Røde Kors og sekretær Rigmor Arnkvern fra Bærum Velforbund.*
- *Fra frivillige organisasjoner sentralt – generalsekretær Helen Bjørnøy fra Stiftelsen Kirkens Bymisjon, avdelingsleder Turid Dankertsen fra Norges Røde Kors, styreleder Svein Mollekleiv fra FriNor.*
- *Fra næringslivet – informasjonsdirektør Hilde Vanvik fra The Body Shop Norge.*
- *Fra forskningsmiljøene – professor Atle Midttun fra Handelshøyskolen BI – Senter for bedriftens samfunnsansvar.*
- *Fra sentrale myndigheter – rådgiver Solveig Bjerknes fra Kultur- og kirke departementet.*
- *Fra Sverige – sosialsjef Carin Flemström fra Värmdö kommune i Sverige.*
- *Fra fagforeningene og vernetjenesten i Bærum kommune – Bente Grindstad (UNIO), Bjørn Johnsen (LOK), Else Steenberg Barth (KFO), Åse Pettersen (KHVO).*

29. – 31. august 2005 gjennomførte utvalget en **studietur** til Danmark, som er det landet i Skandinavia som har kommet lengst i utviklingen av samarbeid mellom kommuner og frivillige. Utvalget besøkte Frederiksberg, Odense og Kolding.

³ Notatet ble forutsatt fremlagt i mai/juni 2005. Fremdriftsplanen ble senere justert.

15.9.2005 arrangerte utvalget et **dialogmøte** med representanter for frivillig sektor, politiske organer, kommunale tjenester og ledelse / administrasjon. Gruppearbeidene resulterte i mange ideer og innspill til utvikling av frivillighetspolitikken. Alle er behandlet i frivillighetsmeldingen.

I etterkant av dialogmøtet ble det etablert en **referansegruppe** for frivillighetsutvalget, med representanter for alle de største organisasjonskategoriene. Følgende har møtt:

Hovedpunkter fra dialogmøtet:

- Gratis / rimelige møtelokaler og kontorarbeidsplasser, økt kommunal bistand til kompetanseutvikling (jf kap 4).
- Utvikling av organisasjonenes rolle som lobbyister, etablering av fellesråd for sosiale / humanitære organisasjoner (jf kap 6).
- Frivillighetsskole for ansatte og ledere i kommunale tjenester, utvikling av intranett som kunnskapsbank og kommunikasjonskanal, koordinatorfunksjoner sentralt og lokalt (jf kap 7.3).
- Ett kontaktpunkt for frivillig sektor, frivillighetsportal, bruk av Bæringen og Budstikka, faste arenaer for gjensidig læring og erfaringsutveksling, "frivillighetens hus" (jf kap 7.4).
- Oppdragspool, sosiale partnerskap (jf kap 7.5).
- Kartlegging av behov / etterspørsel (jf kap 3.2 og 7.4) og kartlegging av frivillig sektor i Bærum (jf kap 1.5 og 8.2).

- Daniel Backe, Bærum frivillighetssentral
- Erik Sennesvik, Bærum velforbund
- Eystein Weltzien / Dag Egil Strømme, Bærum Idrettsråd
- Hedda Hakvåg / Dagny Hauknes, Asker og Bærum Press
- Helge Lie, Lions Bekkestua
- Ragnhild Pehrson, Bærumkulturens Fellesråd

Arbeidstakerorganisasjonene i Bærum kommune, ved de hovedtillitsvalgte for hovedsammenlutningene, har deltatt i to møter i frivillighetsutvalget.

Sektorutvalgene har drøftet frivillig arbeid i kommunale tjenester, som innspill til frivillighetsutvalgets arbeid.

Det administrative utvalget har levert beslutnings- og diskusjonsgrunnlag for frivillighetsutvalget og stått for praktisk tilrettelegging av dialogen med organisasjoner og eksperter.

Frivillige organisasjoner, arbeidstakerorganisasjoner og andre er blitt invitert til å avgi uttalelser på bakgrunn av utkast til frivillighetsmelding. Resultatet av høringen inngår i grunnlaget for utvalgets anbefalinger.

1.7 Evaluering av frivillighetspolitikken

Frivillighetspolitikk kan defineres som *prinsipper og praksis for forholdet mellom kommunen og frivillig sektor*. Bærum kommune har en frivillighetspolitikk i dag, selv om politikken ikke er formulert samlet. Høsten 2006 fatter kommunestyret vedtak om en ny frivillighetspolitikk, på bakgrunn av frivillighetsmeldingen. I årene fremover skal politikken settes ut i livet.

Det bør gjennomføres en **ekstern evaluering** som måler effekten av frivillighetspolitikken gjennom å kartlegge og sammenlikne holdninger og praksis i 2005 og f.eks. i 2010. Hva gjør kommunen annerledes? Hva gjør organisasjonene annerledes? Hvordan har samarbeidet utviklet seg? Hvilke tiltak er satt i verk? Hva har dette betydd for samfunnet / innbyggerne? For organisasjonslivet? For brukerne av kommunale tjenester / organisasjonenes målgrupper?

2 Verdier og prinsipper

2.1 Innledning

Dette kapittelet utgjør den **prinsipielle** delen av frivillighetsmeldingen. Kapittelet drøfter verdigrunnlag og styrende prinsipper for frivillighetspolitikken, med utgangspunkt i felles interesser hos kommunen, frivillige organisasjoner og enkeltmennesker som ønsker å yte en innsats.

2.2 Felles plattform

I Norge er det bred folkelig og tverrpolitisk enighet om at frivillig innsats – særlig gjennom frivillige organisasjoner – er verdifullt både for enkeltmennesker og samfunn. Frivillig innsats bidrar til å

- *formidle og bevare **sosial integrasjon**,*
- *styrke tilknytning til **nærmiljøet** og **tillit** til mennesker og demokratiske institusjoner, og*
- *vedlikeholde og utvikle **demokratiet**.*

Disse aspektene er utdypet i faktakapittelet (kapittel 8).

Selv om det er bred oppslutning om verdien av frivillighet, er det ulike syn på **hvilken rolle frivillighet bør spille i forhold til kommunale styringsorganer, tjenester og forvaltning.**

Samarbeid mellom kommunen og frivillige (enkeltmennesker, organisasjoner, bedrifter) som ønsker å utføre frivillig arbeid forutsetter at det finnes et felt hvor alle parter verdier, interesser og mål **overlapper**, hvor man sammen kan skape ”vinn-vinn-situasjoner”.

2.3 Verdigrunnlag

Bærum kommunes frivillighetspolitikk bygger på følgende **verdigrunnlag**:

- *Vi tror at frivillig arbeid som supplement til kommunale tjenester gir økt kvalitet på tjenestene og økt livskvalitet for brukerne.*
- *Vi tror at frivillig arbeid gir det enkelte menneske mulighet for personlig utfoldelse, sosial kontakt og praktisk utøvelse av sosialt ansvar og medmenneskelighet.*
- *Vi tror at kommunal tilrettelegging for de frivillige organisasjonenes arbeid bidrar til å styrke tilhørighet, lokal identitet, engasjement og fellesskap.*
- *Vi tror at bred medvirkning for frivillige organisasjoner i kommunale beslutningsprosesser gir bedre prosesser, bedre kunnskapsgrunnlag, mer tillit og dermed bedre grunnlag for fornuftig styring. Dette endrer ikke prinsippene for politisk styring eller medbestemmelse for partene i arbeidslivet.*
- *Vi tror at dialog og samarbeid mellom kommunen og frivillige organisasjoner skaper gjensidig tillit og forståelse, styrker kommunens omdømme og oppslutning om det lokale selvstyret / det representative demokratiet. Det bør skapes nye arenaer for dialog.*

2.4 Styrende prinsipper

Bærum kommunes frivillighetspolitikk legger til grunn at utformingen av det praktiske samarbeidet mellom kommunen og frivillige organisasjoner (samt enkeltmennesker / næringsliv som ønsker å utføre frivillig arbeid) må styres av følgende **overordnede prinsipper**:

- *Overfor brukere og borgere har kommunen ansvaret for de velferdstilbudenes art, omfang, kvalitet og pris. Samarbeid med frivillige betyr ikke overføring av ansvar.*

- *Frivillighetspolitikken er uavhengig av svingninger i kommuneøkonomien. Tjenester og organisasjon utsettes for omstilling, effektivisering og innsparing. Frivillig arbeid bidrar til å opprettholde og utvikle velferdstilbudet til innbyggerne, med lave merkostnader for kommunen.*
- *Frivillig arbeid er en ressurs for tjenesteytingen. Frivillige tilbyr en unik kompetanse – særlig i mellommenneskelige forhold / nettverksrelasjoner.*
- *Frivillig arbeid er et tilskudd til virksomheten. Frivillige skal ikke fortrenge kommunalt ansatte.*
- *Kommunen og de frivillige har ulike kultur, organisering, arbeidsformer, kapasitet og tradisjoner. Samarbeidet må utformes med respekt for hverandres egenart og forutsetninger. Begge parter i samarbeidet er likeverdige. Det må finnes mange samarbeidsmodeller, tilpasset ulike forutsetninger (ulike organisasjonstyper, enkeltmennesker, næringsliv).*
- *Frivillig arbeid gir innbyggere som føler at de har noe å bidra med anledning til å ta ansvar og gjøre en innsats for nærmiljø og medmennesker. Frivillig arbeid er viktig for egen mestring, nettverksbygging og personlig vekst – både hos dem som gir og får.*
- *Organisasjonene og kommunen har noen felles mål og noen egne mål. Samarbeidet må utformes slik at verken organisasjonenes eller kommunens måloppnåelse hindres.*

2.5 Resultatmål / ambisjonsnivå

Punktene om **”felles plattform”** i hvert kapittel i meldingen utgjør de **overordnede målene** for frivillighetspolitikken.

Konkrete resultatmål knyttet til kommunens frivillighetspolitikk fastsettes og rapporteres innenfor samme system som øvrige mål. Alle politisk fastsatte resultatmål for kommunens virksomhet har en tidshorisont på **ett år** og inngår i **rådmannens resultatavtale**.

- *Det forutsettes at suksessfaktorer, måleindikatorer og ambisjonsnivå for frivillighet innarbeides i det gjennomgående målekartet for kommunen og de unike målekartene for tjenestene, under fokusområde ”samfunn/livskvalitet”.*
- *Kommunestyret kan fastsette tilleggsmål for frivillighet i handlingsprogrammet.*

Følgende mål inngår i rådmannens resultatavtale for 2006:

- **Samarbeid mellom kommunen og frivillige organisasjoner og enkeltpersoner.**
Ha etablert minst 25 nye samarbeidstiltak mellom tjenestesteder og frivillige. Ha stimulert til økt samarbeid mellom kommunen og frivillige gjennom opplæring og holdningsskapende arbeid blant ansatte og ledere. Ha innarbeidet samarbeid med frivillige i ledernes resultatavtaler.

Det er viktig både å ta vare på eksisterende samarbeidstiltak og å utvikle nye. Det bør etableres et mangfold av tiltak (ulike nivåer, ulikt omfang, ulike typer tiltak, kort- og langsiktig samarbeid osv).

3 Frivillig arbeid i kommunale tjenester

3.1 Innledning

Dette kapittelet drøfter frivillig arbeid i kommunale tjenester – definert slik:

- *Frivillige yter bistand til kommunens virksomhet (tjenesteproduksjon). Arbeidet ytes uten krav om gjenytelser fra kommunen, ut over evt symbolsk betaling / utgiftsdekning.*

Avgrensning: Frivillighetspolitikken omfatter ikke avtaler mellom kommunen som bestiller og frivillige organisasjoner som utførere om produksjon av kommunale tjenester mot full økonomisk kompensasjon, etter konkurranse med private og offentlige anbydere (bestiller-utfører-organisering). Avtaler mellom kommunen og samvirkelag, foreldredrevne barnehager og andre ”non profit” (ikke-erhvervsmessige) foretak knyttet til ordinær tjenesteproduksjon er også holdt utenfor.

Bærum kommune har ikke noen etablert politikk på dette feltet. Frivillighetsmeldingen legger til rette for utvikling av **ny praksis**.

NB! Overordnede tiltak (tiltak som gjelder samarbeid mellom kommunen og frivillig sektor som helhet) er drøftet i kapittel 7.

3.2 Felles plattform

En forutsetning for samarbeid er sammenheng mellom de frivilliges ”tilbud” og kommunens ”etterspørsel”, og sammenfallende forventninger til hva partene vil og kan bringe inn i samarbeidet.

Det har vært gjennomført en bred kartlegging av behov for frivillig bistand i tjenestene. Kartleggingen omfattet både eksisterende samarbeid og behov for / ideer til nytt samarbeid.

Motto:

- **Det skal være enkelt å være frivillig.**
- **Det skal være enkelt å bruke frivillige.**

Det har ikke vært gjennomført noen systematisk og omfattende kartlegging av ”tilbudet” fra frivillige enkeltpersoner og organisasjoner. En slik kartlegging bør gjennomføres, som grunnlag for etablering av en database over tilbud og etterspørsel – jf kapittel 7. Kommunen er åpen for tilbud fra frivillig sektor, både om enkle og mer omfattende former for samarbeid.

Stikkord for kommunens og de frivilliges **felles plattform** kan være:

Frivillig arbeid i kommunale tjenester skal bidra til å

- *Skape trivsel og trygghet i nærmiljøene.*
- *Etablere sosiale nettverk for vanskeligstilte grupper.*
- *Forebygge sykdom, ensomhet og sosiale problemer.*

Det skal utvikles et mangfold av samarbeidsformer mellom tjenestesteder, frivillige enkeltpersoner og organisasjoner.

Den felles plattformen utgjør **de overordnede målene** for denne delen av frivillighetspolitikken.

Frivillig sosialt arbeid i velferdssamfunnet

Velferdssamfunnet står i dag overfor nye utfordringer. Vi har et godt utbygd offentlig tjenestetilbud til mange brukergrupper. Dette har redusert behovet for frivillig sosialt arbeid av tradisjonell type (vel-dedighet / solidaritet). Grunnleggende materielle og fysiske behov dekkes av det offentlige. Mange mennesker mangler imidlertid andre typer ressurser – og her øker ulikhetene mellom de som har og de som ikke har. For å kjennes ekte og likeverdig må medmenneskelig kontakt, varme og nettverk gis

frivillig, ikke som betalte "tjenester" eller "service". Samarbeid mellom offentlige tjenester og frivillige vil derfor kunne gi mange brukere et bedre liv.

I punkt 3.2 – 3.5 nedenfor følger en kort beskrivelse av eksisterende og mulige nye **samarbeidstiltak**, som grunnlag for prioritering. De tiltakene som blir prioritert, må **konkretiseres nærmere i samarbeid mellom partene**.

3.2.1 Utfordringer

Frivillighet i kommunale tjenester er et forholdsvis nytt satsningsområde, både for frivillige og for kommunen. Hovedutfordringene vil være

- Utvikling av **holdninger og kunnskap** om frivillighet internt i kommunen.
- Utvikling og realisering av tiltak og samarbeidsformer som er **fremtidsrettet** i forhold til "den nye frivilligheten", f.eks. gjør det mulig for enkeltmennesker å gjøre en innsats for medmennesker uten for strenge krav til kontinuitet og stabilitet.
- Sikring av **gjensidig læring** mellom de frivillige og kommunens ansatte og mellom organisasjonene og kommunen.

Utfordringene er nærmere drøftet i kapittel 7.

3.3 Frivillig arbeid i sektor barn og unge

Kommunen ønsker å **videreføre** og **videreutvikle** følgende tiltak, i samarbeid mellom tjenestesteder og frivillige organisasjoner / enkeltpersoner / bedrifter:

Kommunen er åpen for ideer og forslag om videreutvikling av eksisterende samarbeidstiltak!

- **Ressurspersoner**
Voksne / eldre (f.eks. foreldre, besteforeldre) kommer inn i skole, skolefritidsordning og barnehage og forteller om eget yrkesliv, spesielle erfaringer, spennende opplevelser mv, eller forteller eventyr. Dette kan berike det faglige tilbudet og være utgangspunkt for dialog mellom eldre og unge. Eksempel: "Tidsvitner" i historieundervisningen.
- **Natteravner**
Foreldre deltar i "natteravning" i regi av foreldrenes arbeidsutvalg (FAU).
- **Partnerskap skole – næringsliv**
Næringslivet bidrar med kompetanse, praktisk bistand og økonomiske midler til ulike undervisningsopplegg.

Kommunen arbeider med å etablere følgende **nye** tiltak, i samarbeid mellom tjenestesteder og frivillige organisasjoner / enkeltpersoner / bedrifter:

Kommunen er åpen for ideer og forslag om nye samarbeidstiltak!

- **Undervisning: Opplevelse og læring i skole og barnehage**
Frivillige organisasjoner organiserer aktiviteter for grupper fra barnehager / skoler / SFO (i eller utenfor barnehagen/skolen) eller inviterer dem med i organisasjonenes ordinære aktiviteter. Eksempel: Øvelser, førstehjelpskurs, aktiviteter knyttet til faglige temaopplegg.
- **Forebyggende arbeid: Opplevelser og læring i fritid**
Frivillige organisasjoner organiserer tilbud til barn og unge, med utgangspunkt i aktiviteter organisasjonen driver. Alternative opplevelser, læring og kontakt med andre nettverk kan bidra til å forebygge utvikling av kriminalitet og rusmisbruk. Eksempel: Samarbeid mellom skole/barnevern og friluftsansjoner.
- **Forebyggende arbeid: Styrke sosialt nettverk**
Det er behov for frivillige som kan gi tilbud til (barn i) familier med lite nettverk, støtte barn av enslige foreldre med bl.a. barnevakt, positive opplevelser, avlastning. Det er behov for

frivillige som kan være støttespiller / modell for barn, unge og foreldre fra innvandrerfamilier med lite nettverk, og som kan kjøre barn til og fra aktiviteter. Eksempel: Samarbeid mellom skole/barnevern og Norske Kvinners Sanitetsforening. Friluftsfolk tar initiativ til søndagsturer for barnefamilier. Fellesmiddager i barnehager arrangert av frivillige.

- **Leksehjelp**

Det er behov for frivillige som kan gi leksehjelp (enkeltvis, gruppevis) til mindreårige innvandrere eller andre barn/unge med behov.

3.4 Frivillig arbeid i sektor bistand og omsorg

Kommunen ønsker å **videreføre** og **videreutvikle** følgende tiltak, i samarbeid mellom tjenestesteder og frivillige organisasjoner / enkeltpersoner / bedrifter:

Kommunen er åpen for ideer og forslag om videreutvikling av eksisterende samarbeidstiltak!

- **Sosialt nettverk og fysisk aktivitet**

Frivillige har ulike former for sosial kontakt (besøk, turer, følge til trening osv) med mennesker med begrenset nettverk. Frivillige følger beboere i kommunale institusjoner til lege, tannlege og lignende. Frivillige fra menigheter følger beboere til gudstjenester og religiøse møter. Hjemmeboende varig arbeidsuføre har en del frivillige tilbud i form av tilrettelagt idrett, ferie og fritidskontakt og musikk / kulturtilbud. Også andre målgrupper har behov for besøksvenner og turvenner. Frivillige kan også følge personer til treningssentra, svømmehall og lignende.

- **Besøkstjeneste**

Flere frivillige organisasjoner, derunder Bærum Røde Kors, organiserer **besøkstjeneste**, som et tilbud til mennesker som har behov for å styrke sitt personlige nettverk. Både institusjoner og enkeltpersoner kan knytte til seg besøksvenner.

- **Hyggekvelder, julebord, turer o.l. for beboere på institusjon**

Frivillige organisasjoner og enkeltpersoner arrangerer sosiale aktiviteter for beboere i kommunale institusjoner. Eksempler: Samarbeid mellom institusjoner og Røde Kors, Lions, ulike kirkesamfunn, Civitan, Kiwanis, Lions. Pårørende arrangerer bingo og hyggekvelder.

- **Venneforeninger**

Pårørende og andre frivillige i nærmiljøet rundt institusjoner for eldre og funksjonshemmede danner venneforeninger som tar ansvar for ulike aktiviteter.

- **Kiosktralle**

Frivillige driver mobil kiosk for beboere i kommunale institusjoner. Eksempel: Samarbeid mellom institusjoner og Røde Kors.

- **Flyktningeguiden**

Frivillige følger opp nybosatte flyktninger. Kontakten formidles gjennom Røde Kors. På dette området har Bærum vært en foregangskommune.

- **Gaver.**

Frivillige organisasjoner og enkeltpersoner gir gaver til institusjoner til innkjøp av f.eks. musikkinstrumenter, transportmidler eller turer. Eksempel: Civitan, Kiwanis og Lions.

- **Frivillig arbeid i seniorsentrene.**

Frivillig innsats i seniorsentrene har stort omfang med stor variasjon i det enkelte senter. Eksempler: Aktivitetsgrupper for glassmaling, treverksted, billedvev, gammeldans, historie, litteratur, språk, skyting.

- **Aktivitetshusene**

Rotary har siden 1997 drevet ukentlige turgrupper og bridgegrupper for mennesker med psykiske lidelser i samarbeid med Stabekk aktivitetshus. Funksjonshemmedes aktivitetssenter (FAS) har samarbeid med flere interesseorganisasjoner og låner ut møtelokaler til bl.a. MS-foreningen, Revmatikerne og Parkinson-foreningen.

- **Mat og klær**
Frivillige organisasjoner og enkeltpersoner bidrar med utdeling av mat og klær til trengende. Eksempel: For noen av de mest utslåtte rusavhengige er det et samarbeid med Frelsesarméen i Sandvika om matservering 3 ganger pr. uke. Bryn menighet samarbeider med Natthjemmet.
- **Sorghjelp**
Senter for sorghjelp har sorggrupper for voksne og barn. Voksengruppene ledes av en fagperson og en frivillig co-leder som har opplevd samme tap som de som deltar i gruppen. Frivillige gir hjelp med kjøring av barn og unge til sorggrupper.
- **Home Start**
Home Start er et familiestøtteprogram hvor frivillige yter hjelp til småbarnsfamilier i brukernes hjem.

Kommunen arbeider med å etablere følgende **nye** tiltak, i samarbeid mellom tjenestesteder og frivillige organisasjoner / enkeltpersoner / bedrifter:

Kommunen er åpen for ideer og forslag om nye samarbeidstiltak!

- **Kultur- og fritidsgrupper ved institusjonene**
Det etableres en kultur- og fritidsgruppe ved hver institusjon, sammensatt av ansatte, brukere og frivillige, som planlegger og legger til rette for individuelt tilrettelagte samværsaktiviteter, gruppeaktiviteter og gruppesamvær. Eksempler: Musikk- og sanggrupper øver i sykehjemslokalene og gir beboere anledning til å delta.
- **Nettverk**
Frivillige kan stille opp for unge sosialhjelpsmottakere med svakt nettverk etter mønster av flyktningeguiden.
- **Utekontakt**
Samarbeid mellom Utekontakten og Røde Kors er satt på dagsorden.
- **Tilbud til mennesker med psykiske lidelser**
For mennesker med uttalte psykiske problemer er det få samarbeidstiltak mellom kommunen og frivillige organisasjoner i dag.
- **Instruktører – trim og fysisk aktivitet**
Det er behov for frivillige som kan fungere som trim- og treningsinstruktører, hjelpere og vakter ved basseng for eldre og funksjonshemmede.
- *Tilbud til yngre funksjonshemmede med kognitive problemer*
Det er behov for frivillige til aktivitetsgruppe.
- **Aktivitetstrening**
Det er behov for frivillige hjelpere til trening i kjøring av elektrisk rullestol, gå i butikk/bank og lignende.
- **Teknisk vedlikehold av hjelpemidler**
Det er behov for frivillige til renhold/reparasjon av høreapparater, batteribytte, programmering av spesialtelefoner osv.
- **Praktisk hjelp i hjemmet**
Frivillige kan bistå der brukere ikke har pårørende (enkel hjelp i hjemmet, hagearbeid osv).

3.5 Frivillig arbeid i sektor levekår

Kommunen ønsker å **videreføre** og **videreutvikle** følgende tiltak, i samarbeid mellom tjenestesteder og frivillige organisasjoner / enkeltpersoner / bedrifter:

Kommunen er åpen for ideer og forslag om videreutvikling av eksisterende samarbeidstiltak!

- **Lommedalsbanen**
Samarbeid med Stiftelsen Lommedalsbanen om drift av historisk jernbane.
- **Bibliotekene som kulturelle møteplasser**
Denne funksjonen utvikles i samarbeid mellom bibliotek, vel og interesseorganisasjoner.
- **Sommerklubb for barn og unge**
KFUK-KFUM viderefører sommerklubben på Kalvøya.
- **Tanken aktivitetssenter**
Tanken aktivitetssenter arbeider med å utvikle nye samarbeidsstrukturer med frivillige lag og organisasjoner. Band og musikere bidrar i driften og med det pedagogiske tilbudet. Ideelle ungdomsorganisasjoner bidrar som innholdsleverandører og er med på å videreutvikle Tanken aktivitets- og oppvekstsenter til en kulturell og sosial møteplass.
- **Ungdom for ungdom**
Ungdommer ved Dønski fritidshus arrangerer rusfrie arrangementer for ungdom. Frivillige voksne og folk fra ungdomstjenesten deltar på arrangementene. Dønski fritidshus har to fotballag som styrer seg selv, med noe veiledning og økonomisk støtte fra Ungdomstjenesten.
- **Samarbeid med innvandrersorganisasjoner**
Dønski fritidshus har utviklet et godt samarbeid med ulike frivillige innvandrersorganisasjoner, som pakistansk, kurdisk, afgansk, somalisk og tamilsk forening. Det samarbeides om ulike arrangementer og forebyggende tiltak for barn og unge.
- **Trialkjøring for barn og ungdom**
To kvelder i uken arrangerer Bærum motorklubb trialkjøring for barn og unge mellom 8 og 16 år. Bærum ungdommens motorsenter stiller med sykler, utstyr, teknisk og faglig kunnskap og egnet område for trialkjøring. Motorklubben stiller med frivillige som organiserer aktiviteten.
- **Am-car**
Am-car klubben "West Side Cruisers" benytter Bærum ungdommens motorsenter og verksted en gang i uken. Motorsenter og Am-car klubb har hatt samarbeid om ulike arrangementer siden 1985.
- **Rullebrett**
Ungdomstjenesten har inngått samarbeid med eldre ungdom om tilsyn og drift av Bekkestua rullebrettanlegg.
- **BMX**
BMX-miljøet (Bærum skiklubb/snowboardgruppen) har tatt ansvar for åpen brakke og tilsyn av Bekkestua rullebrettanlegg. Ungdomstjenesten har tilrettelagt for BMX-aktiviteten.
- **Kulturminner**
Asker og Bærum historielag ivaretar skjøtsel og opparbeidelse av Kalkstien, omvisning i kalk-ovnen på Slependen og vegetasjonsrydding mv ved helleristningene på Dalbo. Videregående skoler restaurerer låve på Dalbo og silhus ved Ståvivann.
- **Nærmiljøtiltak og nærlekeområder**
Det er inngått ca 30 avtaler med vel, huseierforeninger, borettslag og lignende om drift av kommunalt eide naturmarksarealer og nærlekeområder. Naturvernforbundet foretar engslått på et vernet område ved Kolsås. Vellene bidrar med mange ulike funksjoner knyttet til trivsel i nærmiljøene.

- **Turveier/grøntområder**
To ganger i året rydder lag og foreninger kommunens turveier/grøntområder for søppel mot en dugnadslønn til foreningen. LA21 – turveiselskapet arbeider med etablering av turveier.
- **Merking og brøyting av løyper**
Skiforeningen tar ansvar for merking og brøyting av skiløyper.
- **Fiskeklekkeri**
Kommunens klekkeri for fisk mottar betydelig gratishjelp til driften fra fiskeforeningen.
- **Kultursamarbeid**
Kulturarena Bærum er avhengig av et aktivt og deltagende frivillig kulturliv for å holde oppe dagens kulturtilbud til publikum. Dette krever et nært samarbeid mellom kommunen og de frivillige organisasjonen blant annet innen teater, dans, musikk, billedkunst. Frivillige deltar i planlegging, praktisk gjennomføring, organisering og kulturelle bidrag ved tverrfaglige prosjekt der ikke kulturelle aktører er medspillere, og ved kulturprosjekter.
- **Kulturelle innslag i kommunale arrangementer**
Frivillige leverer det kulturelle innhold til forestillinger/arrangementer til for eksempel 17. mai matiné, mønstringer, St. Hansfeiring, julemarkeder, 2005-feiring, politiske møter.
- **Mikkelsmess**
Samarbeid mellom ungdomstjenesten, skolen, kirken, frivillige organisasjoner og nærmiljøet i Lommedalen om feiring av Mikkelsmess.

Kommunen arbeider med å etablere følgende **nye** tiltak, i samarbeid mellom tjenestesteder og frivillige organisasjoner / enkeltpersoner / bedrifter:

Kommunen er åpen for ideer og forslag om nye samarbeidstiltak!

- **Uorganisert ungdom**
Ungdomstjenesten samarbeider med Bærum Idrettsråd (BIR) og lokale idrettslag for å videreføre eksisterende og utvikle nye aktiviteter og tiltak i samarbeid. Arbeidet retter seg spesielt mot uorganisert ungdom.
- **Integrering**
Ungdomstjenesten skal være brobygger mellom innvandrersamfunn og Bærum Idrettsråd (BIR) og lokale idrettslag i integrering av innvandrerungdom. Tennis for innvandrerjenter er under planlegging, i samarbeid mellom Ungdomstjenesten, Bærum Idrettsråd (BIR), Akershus tenniskrets og Vestre Bærum Tennisklubb.
- **Pilgrimsleden**
Frivillige kan ivareta skjøtsel og merking av Pilgrimsleden.
- **Nedre Gupu. "Skolestue i Marka"**
Asker og Bærum historielag ta ansvar for å gjøre Nedre Gupu til "Skolestua i Marka"
- **Dus med hus**
Et prosjekt i regi av Fortidsminneforeningen rettet mot skoler. Asker og Bærum historielag trekkes inn som ressurspersoner i arbeidet.
- **Kulturminnevern**
Asker og Bærum historielag tildeles oppgaver i tilknytning til fremtidige prosjekter innen kulturminnevern.
- **Kulturarena Bærum – samarbeid om videreutvikling av tilbudene**
Enkeltpersoner eller grupperinger med vilje og evne til å bidra til videreutvikling av enkelttilbud i forbindelse med arenadriften vil bli trukket aktivt inn i arbeidet på frivillig basis.

3.6 Frivillig arbeid i sektor administrasjon

Tidligere hadde Overformynderiet et vellykket samarbeid med frivillige om hjelpeverger for umyndige flyktninger. Da UDI overtok ansvaret for dette ble funksjonen overført til lønnet personale. Kommunen vil ta initiativ overfor UDI med sikte på gjenopptagelse av praksisen med bruk av frivillige.

Innenfor administrasjonen organiseres fra tid til annen flytting og lignende som dugnadsarbeid for frivillige organisasjoner.

3.7 Økonomiske og administrative konsekvenser av frivillighetspolitikken

Felles forutsetninger for realisering av frivillighetspolitikken – derunder administrativ ansvars- og arbeidsdeling og innpassing i styringssystemet – er drøftet i kapittel 7.

Satsing på frivillighet i **tjenestene** innebærer **økt standard** og dermed **behov for ressurser** (penger, personale) både lokalt på det enkelte tjenestested og sentralt i administrasjonen. Behovet må dekkes gjennom intern omprioritering. I handlingsprogram 2006 – 2009 er det avsatt 2 mill kr til stimulerings tiltak.

Når tiltak kan få konsekvenser for forholdet mellom kommunen som arbeidsgiver og de ansatte forutsettes det **medbestemmelse** før beslutning.

Intern organisering av funksjoner knyttet til frivillighet i kommunale tjenester er drøftet i kapittel 7:

- **Frivillighetsskole** for ledere og ansatte.
- Bruk av **intranett** for utveksling av informasjon, idéer og gode historier.
- Økonomiske **stimuleringsmidler** (pott).
- Stillingsressurs for **tilrettelegging** på det enkelte tjenestested (derunder opplæring av frivillige).
- Sentralt organisert **koordinatorfunksjon**.

Presisering etter høringsrunden:

Rådmannen skal i 2006 etablere minst 25 nye samarbeidstiltak mellom tjenestesteder og frivillige, jf kommunestyrets handlingsprogramvedtak og rådmannens resultatavtale.

Det forutsettes at tiltakene utformes i samråd med ansatte og deres tillitsvalgte, i samsvar med prinsipper og rutiner i kommunens medbestemmelsesordning.

Tillitsvalgte og vernetjenesten inviteres til frivillighetsutvalgets første møte i 2007, for å gi tilbakemelding om sin opplevelse av praktiseringen av frivillighetspolitikken på dette punktet.

Presisering etter høringsrunden:

Når det legges opp til et bedre regulert og forpliktende samarbeid mellom kommunen og frivillige enkeltpersoner og organisasjoner, er det viktig for å signalisere betydningen av dette, at arbeidet inngår i lederavtaler og målekart. Alle ansatte som det kan være aktuelt for, må være innstilt på å samarbeide med frivillige, men de har krav på å få tilført nødvendig informasjon og kompetanse.

4 Kommunal bistand til frivillige organisasjoner

4.1 Innledning

Dette kapittelet drøfter kommunal bistand til frivillige organisasjoner – definert slik:

- *Kommunen yter faglig, materiell og økonomisk bistand til organisasjonenes egen virksomhet. Støtten gis uten spesielle vilkår / føringer.*

Direkte støtte omfatter økonomiske overføringer (driftstilskudd, aktivitetstilskudd) og garantier.

Indirekte støtte omfatter arenaer, anlegg og møtelokaler, samt veiledning og kompetanseutvikling.

Støtten er knyttet opp mot organisasjonenes generelle funksjon som ”**bærebjelke i samfunnet**” (sosial integrasjon, sosial kapital, skole i demokrati – jf faktakapittelet).

Avgrensning: Frivillighetspolitikken omfatter ikke avtaler mellom kommunen og frivillige organisasjoner om drift av kommunens/organisasjonenes anlegg, klubbhus og lignende mot vederlag.

Bærum kommune har allerede en etablert politikk på dette feltet. Frivillighetsmeldingen innebærer **ikke endring av hovedtrekkene i dagens politikk/praksis.**

4.2 Felles plattform

En forutsetning for samarbeid er sammenheng mellom kommunens ”tilbud” og organisasjonenes ”etterspørsel”, og sammenfallende forventninger til hva partene vil og kan bringe inn i samarbeidet.

De frivillige organisasjonene er på mange måter **avhengige av kommunal bistand**. Ulike organisasjoner har ulike behov, men alle ønsker best mulig kommunal tilrettelegging – derunder størst mulig **forutsigbarhet** og rettferdighet.

Stikkord for kommunens og de frivillige organisasjonenes **felles plattform** kan være:

Kommunal bistand til frivillige organisasjoner skal bidra til å

- *Styrke medansvar, solidaritet, medmenneskelighet (borgerrollen) gjennom det frivillige organisasjonslivet.*
- *Forebygge samfunns- og ungdomsproblemer.*
- *Inkludere minoriteter og styrke fellesskapet.*

Den felles plattformen utgjør **de overordnede målene** for denne delen av frivillighetspolitikken.

I punkt 4.3 – 4.5 nedenfor følger redegjørelse for dagens politikk, og forslag til justeringer av denne.

4.2.1 Utfordringer

Tilrettelegging for organisasjonenes eget arbeid er ikke et nytt satsningsområde for kommunen. Vi har lang praksis for ulike former for støtte til frivillige organisasjoner. Hovedutfordringene vil fortsatt være

- *For organisasjonene å ivareta sin **uavhengighet** samtidig som de er avhengige av kommunal støtte. Kommunen må respektere organisasjonenes rett til egne mål, egen organisering og egen kultur.*
- *For kommunen å få mest mulig **samfunnsnytte** ut av pengene som bevilges, selv om støtten gis uten krav om konkrete gjenytelser. Organisasjonene må respektere kommunens behov for*

*prioritering av knappe budsjettmidler i forhold til politiske mål og mange gode formål.
Kommunen må respektere organisasjonenes behov for forutsigbarhet.*

4.3 Driftstilskudd

Driftstilskudd ("hodestøtte" og generell aktivitetsstøtte) gis etter fastsatte **kriterier**⁴, men det stilles ikke krav til konkrete gjenytelser fra organisasjonene.

Kommunen har **ikke felles retningslinjer** for driftstilskudd til frivillige organisasjoner. Praksis for involvering av organisasjonene i beslutningsprosessen varierer. Ansvaret for politisk styring av tilskuddsordningene ligger til de ulike **sektorutvalgene**. Det administrative ansvaret er også delt.

Tabellen til høyre viser fordeling av **driftstilskudd** til frivillige organisasjoner i 2004 og 2005 – til sammen i alt ca **11 millioner** kroner, fordelt på ulike typer organisasjoner.

Det fremgår at Bærum kommune **ikke** gir driftstilskudd til **alle** typer frivillige organisasjoner, og at de som støttes **ikke** får **like mye** tilskudd.

	År 2004			År 2005		
	Drifts- tilskudd	% av total	Antall org	Drifts- tilskudd	% av total	Antall org
1 000 kr						
Idrett	7 070	65 %		7 170	67 %	
Idrettslag	3 970	37 %	69	4 120	38 %	75
Alpinanlegg	2 500	23 %	1	2 500	23 %	3
Sekretariat, Bærum idrettsråd	600	6 %	3	550	5 %	1
Kultur, natur, miljøvern	3 796	35 %		3 545	33 %	
Organisasjoner/-aktører amatørkultur	1 745	16 %	90	1 614	15 %	90
Frivillige kulturformidlere ¹⁾	605	6 %	4	762	7 %	4
Kulturvern - organisasjoner/stiftelser	260	2 %	5	275	3 %	4
Friluftsguide	894	8 %	13	894	8 %	15
Dagsturhytter	293	3 %	11	0	0 %	0
Sosiale og humanitære	0	0 %		0	0 %	
Andre typer organisasjoner	0	0 %		0	0 %	
Sum	10 866	100 %		10 715	100 %	

Noter:

1) Korps, kor, dansekompanier, teatergrupper mv

Ansvaret for styring og forvaltning av driftstilskudd til de fleste typer frivillige organisasjoner ligger til **sektorutvalg** levekår på politisk nivå og Natur- og idrettsforvaltningen (idrett, friluft, kirke, livssyn) / Samfunnsavdelingen (kultur) på administrativt nivå. Støtten budsjetteres på programområde 52 – Kultur, kirke og fritid.

Idrett

Den største andelen av overføringene går til **idrettsformål**, derunder kommunens mange idrettslag. Bærum Idrettsråd (BIR) deltar i prosesser rundt utarbeiding og evaluering av retningslinjene for tildeling. Retningslinjene er vedtatt av komiteen for arbeid og fritid (sak 1/1998). Antall aktive medlemmer mellom 13 og 18 år vektes dobbelt ved beregning av tilskudd.

Kultur, natur, miljøvern

Den nest største andelen av overføringene går til **kulturorganisasjoner og -institusjoner**. Støtteordningen avspeiler mangfoldet i kulturlivet. Resten av driftsstøtten går til **friluftformål**. Bærumskulturens fellesråd (BKFR) deltar i prosesser rundt utarbeiding og evaluering av retningslinjene for tildeling. Retningslinjene er vedtatt av sektorutvalg levekår (sak 36/05). Retningslinjene evalueres årlig. Barn og unge er prioritert. Kommunen videreformidler også **statlige** støtteordninger til kulturformål.

Sosiale, humanitære og andre frivillige organisasjoner

Bærum kommune gir **ikke** driftstilskudd til sosiale og humanitære organisasjoner, velforeninger og andre nærmiljøorganisasjoner, arbeidslivets organisasjoner, hobbyforeninger, internasjonalt arbeid, kvinneorganisasjoner og andre organisasjoner, bevegelser og aksjoner. Slike organisasjoner kan imidlertid få støtte til spesielle aksjoner og aktiviteter, se kap 5.4 nedenfor.

⁴ Det stilles blant annet krav til regnskap, demokratisk struktur (medlemsorganisasjoner), og åpenhet i virksomheten.

Religion / livssyn

Kommunen gir drifts-tilskudd til **Den norske Kirke**⁵ og til 162 **andre kirke- og livssynssamfunn**.

	År 2004			År 2005		
	Drifts-tilskudd	% av total	Antall org	Drifts-tilskudd	% av total	Antall org
1 000 kr						
Religion og livssyn	27 214	100 %				
Den norske Kirke	23 837	88 %	1	Tall foreligger ikke		
Andre kirkesamfunn, livssynsorganisasjoner	3 377	12 %	162			

Driftstilskudd til disse formålene er lovpålagt, og retningslinjene er fastsatt av staten. Menighetenes fellestråd deltar i prosesser rundt budsjetteringen.

Politiske partier

Kommunen gir driftstilskudd til politiske partier og gruppene i kommune-

	År 2004			År 2005		
	Drifts-tilskudd	% av total	Antall org	Drifts-tilskudd	% av total	Antall org
1 000 kr						
Politiske partier	236	100 %		236	100 %	

styret. Den største delen av dette driftstilskuddet er lovpålagt. Ansvar for styring og administrasjon av støtten ligger til formannskapet som sektorutvalg og formannskapskontoret. Støtten budsjetteres på programområde 16 – Administrasjon.

4.4 Arenaer, anlegg og møtelokaler

Kommunen bruker betydelige ressurser på investeringer og drift av arenaer, anlegg og møtelokaler som stilles til befolkningens og de frivillige organisasjonenes disposisjon.

Generelt

Kommunen stiller skolelokaler og andre kommunale lokaler til rådighet for organisasjonenes møtevirkosomhet (inkl øvingslokaler for kulturorganisasjoner). Praksis mht husleie og dekning av utgifter til tilsyn varierer.

- Kommunen vil gjennomgå praksis for utleie / utlån av møte- og øvingslokaler til frivillige organisasjoner, med sikte på utarbeiding av nye retningslinjer.

Mulige tiltak kan være

- Gratis / rimelige møte- og øvingslokaler for frivillige organisasjoner.
- Gratis / rimelige kontorarbeidsplasser og (tilgang til) kontortekniske hjelpemidler. Lokalisering kan være Frivillighetssenteret, Rådhuset og/eller Kommunegården.

Særlig for lag og foreninger innen humanitært / sosialt arbeid, kultur, natur og miljøvern samt velforeninger vil grendehus og lokale kulturhus være viktige for å ivareta behovet for møtesteder.

Idrett

Kommunen bygger innendørs og utendørs idrettsarenaer, klubbhus⁶ osv. Når det bygges nye idrettsanlegg i kommunen er det ofte en **betydelig dugnadsinnsats** fra idrettslagene for å redusere kostnadene til anlegget. **Kommunedelplanen for idrett og fysisk aktivitet** vedtas av kommunestyret. Planen beskriver behov, mål og utfordringer for arenaer og anlegg til idrettsformål, samt en prioritert liste over investeringer i planperioden.

I utgangspunktet ligger **driftsansvaret** for kommunale anlegg til kommunen, mens lagene har driftsansvaret for egne anlegg. Kommunen har i dag ca 30 avtaler med idrettslag om drift og tilsyn med kommunale anlegg, mot et rimelig økonomisk vederlag. Kommunen gir også tilskudd til drift av lagenes egne anlegg og klubbhus.

⁵ Den norske Kirke er formelt sett en offentlig virksomhet, men har likevel felles trekk med frivillige organisasjoner. NB! Kirken fungerer også som "utfører" av kommunale tjenester. Budsjett for dette regnes ikke med her.

⁶ Idrettslagenes klubbhus er fra og med 2005 overført fra kommunen til idrettslagene.

Kultur/natur/miljøvern

Kommunen bygger kulturarenaer med tilhørende teknisk utstyr, og anlegger lysløyper og andre skiløyper, turveier og turstier.

Driftsansvaret for kulturarenaene ligger til kommunen. Det blir inngått avtaler med organisasjonene om overføring av vertskaps-/ kontrollørfunksjon ved Bærum Kulturhus og Sandvika Teater. For øvingslokaler betales i noen tilfelle leie, i andre tilfelle gir organisasjonene andre typer gjenytelser.

Driftsansvaret for utfartsparkeringene i kommunen er fra høsten 2005 overført til idrettslagene. Som vederlag får lagene inntektene fra parkeringen. Driftsansvaret for turveier, turstier og grøntområder ligger til kommunen. Det er inngått ca 30 avtaler med huseierforeninger / vel / borettslag om drift av kommunalt eide naturmarksområder i byggesonen.

Sosiale, humanitære og andre frivillige organisasjoner

Kommunen bygger ikke lokaler for andre typer frivillige organisasjoner.

Religion og livssyn

Kommunen dekker alle investeringskostnader for den norske Kirke, men ikke for andre organisasjoner i denne kategorien.

4.5 Veiledning / kompetanseutvikling

Det er lang tradisjon i Bærum kommune for faglig veiledning og bistand til administrative oppgaver. På denne måten utløses mye frivillig innsats gjennom beskjedne kommunale ressursbruk.

Organisasjonene har behov og ønske om økt kommunal bistand, både administrativt og faglig. Stram kommuneøkonomi de siste årene har imidlertid ført til at denne virksomheten har måttet reduseres noe.

5 Samarbeid mellom kommunen og frivillige om tiltak i nærmiljøet

5.1 Innledning

Dette kapittelet drøfter samarbeid mellom kommunen og frivillige om prosjekter og arrangementer i lokalsamfunnet:

- *Frivillige og kommunen etablerer felles prosjekter, arrangementer, dugnader og spleiselag knyttet til "borgerrettede tilbud" (kultur, friluftsliv, idrett, grønt, nærmiljø). Det stilles krav om konkrete gjenytelser/ resultater.*

Som regel bidrar kommunen med økonomiske og faglige ressurser, mens organisasjonenes medlemmer utfører arbeidet (ulønnet). Initiativtager til prosjektene kan være kommunen eller en organisasjon. Næringslivet kan også være en av samarbeidspartnerne.

Bærum kommune har allerede en etablert politikk på dette feltet. Frivillighetsmeldingen innebærer **ikke endring av hovedtrekkene i dagens politikk/praksis.**

5.2 Felles plattform

Prosjektsamarbeid innebærer at kommunen og frivillige organisasjoner **skaper noe sammen**, som ingen av partene kunne realisert på egen hånd. En forutsetning for samarbeid er felles mål og sammenfallende forventninger til hva partene vil og kan bringe inn i samarbeidet.

Stikkord for kommunens og de frivillige organisasjonenes **felles plattform** kan være

Samarbeid mellom kommunen og frivillige om tiltak i lokalsamfunnet skal bidra til å

- *Skape levende og varierte nærmiljøer.*
- *Ta vare på kulturelt mangfold.*

Den felles plattformen utgjør **de overordnede målene** for denne delen av frivillighetspolitikken.

I punkt 5.3 – 5.4 nedenfor følger redegjørelse for dagens politikk. Det er ikke fremmet forslag til justeringer av denne.

5.2.1 Utfordringer

Prosjektsamarbeid er ikke et nytt satsningsområde for kommunen. Vi har lang praksis for store og små samarbeidsprosjekter. Hovedutfordringene vil fortsatt være

- *Samarbeid og gjensidig respekt på tvers av ulike organisasjonskulturer, tradisjoner og formelle rammebetingelser.*
- *Best mulig utnyttelse av knappe ressurser (tid, penger, lokaler, utstyr).*

5.3 Støtte til prosjekter, arrangementer mv

Økonomisk prosjektstøtte er knyttet til konkrete, tidsavgrensede tiltak i regi av frivillige organisasjoner. Støtte gis etter søknad, og kommunen følger opp bruken av midlene i forhold til de planer og mål som lå til grunn for søknadsbehandlingen. Kommunen kan f.eks. stille krav om at organisasjonene gjennomfører tiltak rettet mot kommunale brukergrupper.

Samarbeidet er knyttet opp mot kommunens og de frivillige organisasjonenes felles mål for utvikling av nærmiljø og lokalsamfunn. Feltet er kjennetegnet av ”**mye politikk / resultater for lite penger**”, stor innsats fra ildsjeler og utvikling av nye tiltak.

Det politiske og administrative ansvaret for prosjektstøtte er fordelt på samme måte som ansvaret for driftsstøtte (jf forrige kapittel).

Tabellen til høyre viser fordeling av **prosjektstøtte / arrangementsstøtte** til frivillige organisasjoner i 2004 og 2005 – til sammen ca **2,5 millioner kroner**, fordelt på ulike typer prosjekter og organisasjoner.

Idrett

	År 2004			År 2005		
	Prosjektstøtte	% av total	Antall org	Prosjektstøtte	% av total	Antall org
1 000 kr						
Idrett	1 000	35 %		400	17 %	
Idrettslag	1 000	35 %	26	400	17 %	11
Kultur, natur, miljøvern	1 428	50 %		1 781	77 %	
Organisasjoner/-aktører amatørkultur	1 056	37 %	26	1 256	54 %	26
Kulturvern - organisasjoner/stiftelser	122	4 %	6	275	12 %	8
LA21 nærmiljøtiltak	250	9 %	9	250	11 %	14
Sosiale og humanitære	440	15 %		130	6 %	
TV-aksjonen	100	3 %	1	Tall foreligger ikke		
Tsunamiulykken - div. organisasjoner	210	7 %				
Div. organisasjoner - øremerket kulturaktivitet	130	5 %	25	130	6 %	25
Andre typer organisasjoner	0	0 %		0	0 %	
Sum	2 868	100 %		2 311	100 %	

Den nest største andelen av overføringene går til prosjekter i regi av **idrettslag**.

- *Eksempel: Samarbeid mellom idrettslag og kommunen om aktiviteter for uorganiserte / inaktive ungdommer.*

Kultur, natur, miljøvern

Den største andelen av overføringene går til prosjekter/arrangementer i regi av **kultur- og kulturvernorganisasjoner/-aktører**. Prosjekter rettet mot barn og unge prioriteres. Brorparten av ressursene brukes til publikumsrettede kulturarrangementer. **LA21**-midlene går til ulike typer nærmiljøprosjekter.

- *Eksempel: Samarbeid mellom frivillige organisasjoner, næringslivet og kommunen om markering av H.C. Andersen-jubiléet.*
- *Eksempel: Samarbeid mellom frivillige organisasjoner og kommunen i forbindelse med ”friluftslivets år” – organisering av turmarsjer, istandsetting av turveier, produksjon av turkart.*
- *Eksempel: Avtaler mellom vellene og kommunen om skjøtsel av nærmiljøer (lekeplasser, naturmiljøområder mv).*

Sosiale og humanitære organisasjoner

4 % av overføringene i 2004 gikk til kulturprosjekter i regi av sosiale og humanitære organisasjoner rettet mot psykisk utviklingshemmede og flyktninger/innvandrere.

Andre frivillige organisasjoner

Det ble ikke gitt støtte til prosjekter/arrangementer i regi av andre typer frivillige organisasjoner i 2004.

5.4 Støtte til humanitære aksjoner

Kommunen gir både økonomisk og praktisk støtte til humanitære aksjoner i regi av frivillige organisasjoner. 10 % av overføringene i 2004 gikk til humanitære aksjoner.

- *Eksempel: TV-aksjonen organiseres og gjennomføres på lokalt nivå i samarbeid med politiske organer og FAU/elevne ved skolene. Kommunen gir også økonomisk bidrag.*

6 Medvirkning for frivillige organisasjoner i kommunale beslutningsprosesser

6.1 Innledning

Dette kapittelet drøfter medvirkning for frivillige organisasjoner i kommunale beslutningsprosesser – definert slik:

- *Frivillige organisasjoner medvirker ved utarbeiding av kommunale planer og andre overordnede beslutninger som har betydning for organisasjonenes formål/målgrupper eller rammebetingelser.*

Her opptrer kommunen som **forvaltningsmyndighet**. Organisasjonene er enten selv **part** i saken eller opptrer **på vegne av** berørte grupper.

I dette kapittelet drøftes medvirkning i saker som gjelder utvikling av lokalsamfunn og **nærmiljø**, saker som gjelder kommunale **tjenester** / brukergrupper, og saker som gjelder kommunens forhold til frivillige **organisasjoner**.

*I dette kapittelet er det særlig samspillet mellom kommunen som styringsorgan med bredt ansvar og **organiserte særinteresser** som fokuseres.*

*Pressgrupper, aksjoner og foreninger kjemper for sine brukerinteresser eller sitt bomiljø, ofte med **kommunen som motstander**.*

*Denne typen frivillig organisering / politisk engasjement er sterkt **økende** (jf faktakapittelet).*

Avgrensning: Frivillighetspolitikken omfatter ikke dialog og medvirkning mellom det enkelte tjenestested og dets brukere/elever og deres pårørende/foreldre, og ikke dialog og medvirkning for de ansatte generelt / spesielle yrkesgrupper i kommunen. Utvikling på disse områdene faller inn under kommunens politikk for henholdsvis brukermedvirkning og medbestemmelse for partene i arbeidslivet.

Bærum kommune har allerede en etablert politikk på dette feltet. Frivillighetsmeldingen innebærer **ikke endring av dagens praksis**.

I punkt 6.2 – 6.5 nedenfor følger drøfting av utfordringene ved medvirkning, redegjørelse for dagens politikk, og forslag til justeringer.

6.2 Felles plattform

En forutsetning for samarbeid er sammenheng mellom kommunens ”tilbud” og organisasjonenes ”etterspørsel”, og sammenfallende forventninger til hva partene vil og kan bringe inn i samarbeidet.

Innspill fra frivillige organisasjoner, næringslivet og andre offentlige myndigheter er av **vesentlig betydning** for kommunale beslutninger – både når det gjelder kvaliteten på innholdet og mulighetene til realisering av målene. Medvirkning, høring og/eller offentlig utlegging av planutkast/budsjettforslag er i noen tilfelle lovpålagt. Organisasjonene ønsker selv å utvikle sin rolle som lobbyister i forhold til kommunens besluttende organer.

Stikkord for kommunens og de frivillige organisasjonenes **felles plattform** kan være:

Medvirkning for frivillige organisasjoner i kommunale beslutningsprosesser skal bidra til å

- *Gi best mulig grunnlag for kommunale planer og beslutninger.*
- *Stimulere til lokalpolitisk engasjement og demokratiske beslutningsprosesser.*
- *Legge til rette for integrering av minoriteter i bomiljøer, sosiale nettverk, frivillige organisasjoner og fritidsaktiviteter.*

Den felles plattformen utgjør **de overordnede målene** for denne delen av frivillighetspolitikken.

6.2.1 utfordringer

Medvirkning er ikke et nytt satsningsområde for kommunen. Vi har lang praksis for de organiserte særinteressenes medvirkning i beslutningsprosesser.

I dag stiller dyptgående **kulturelle endringer** i det norske samfunnet både kommunen og organisasjonslivet overfor store utfordringer (se faktakapittelet og rammen til høyre). Grunnlaget for lokal, politisk styring og tradisjonelle medlemsorganisasjoner er under press. Utfordringene på kort sikt vil være å:

- *Legge opp til beslutningsprosesser som ivaretar **helhetsperspektivet** på samfunnet og tjenestetilbudet.*
- *Legge opp til beslutningsprosesser som støtter opp om **det lokale selvstyret** og sikrer kort vei fra berørte innbyggere til beslutningstakere.*
- *Legge opp til beslutningsprosesser som øker forståelse og respekt for **det representative demokratiet**, helhetlig politisk engasjement, partiarbeid og verdien av valgdeltagelse.*
- *Legge opp til beslutningsprosesser som stimulerer til **ansvar for eget liv og velferd**, hjelp-til-selvhelp, medmenneskelighet, solidaritet, **borger- og dugnadsånd**.*
- *Etablere **nye arenaer for samfunnsengasjement** som synliggjør de politiske organenes ansvar og stimulerer til politisk deltagelse.*

Endring i kultur, holdninger, verdier, orientering, perspektiver (ytterpunkter)		
Borgerrollen	→	Brukerrollen
Verdier, livssyn, ideologier	→	Rettigheter
Samfunn, kollektiv, klasse	→	Individ, brukergruppe
Politikk, politisk styring	→	Markedsmekanismer
Allmennytte	→	Egennytte
Langvarig forpliktende forhold	→	Øyeblikksorganisering
Stabil tilhørighet	→	Skiftende lojalitet
Veldedighet, solidaritet	→	Egeninteresse
Andres behov	→	Egne behov
Ønsker	→	Krav
Politisk makt	→	Bruker-/kundemakt
Berørte er inhabile	→	Medbestemmelse for berørte
Langsiktig perspektiv	→	Kortsiktig perspektiv
Helhetsperspektiv	→	Særinteresser, enkeltsaker
Mangfold, lokal tilpasning	→	Likhet, nasjonale standarder
Representativt demokrati	→	Aksjonsdemokrati, lobbying
Lokalt selvstyre	→	Nasjonal regulering
Politikk	→	Profesjon
Høy valgdeltagelse	→	Lav valgdeltagelse

Medvirkning skjer i saksbehandlingsprosessen, før ansvarlige politiske organer fatter beslutning. Ofte oppstår / uttrykkes ikke engasjementet fra pressgrupper før saken (nesten) er vedtatt. Det som kunne vært konstruktive innspill kan da lett bli kraftige, men virkningsløse protester. En viktig utfordring er derfor å

- *Legge opp til beslutningsprosesser som sikrer at organiserte **særinteresser får anledning** til å fremføre sine synspunkter for kommunen som beslutningsmyndighet i saker som berører dem, **tidlig i beslutningsprosessen**.*

6.3 Medvirkning i saker som gjelder utvikling av lokalsamfunn/ nærmiljø

Eksempler på slike saker er kommune- og kommunedelsplaner, reguleringsplaner, transportplaner mv etter plan- og bygningsloven. Tilrettelegging for medvirkning er her lovpålagt. Planer for **lokalisering** av kommunale tjenester, botilbud og institusjoner skaper ofte stort lokalt engasjement.

I saker som gjelder utvikling av lokalsamfunn og nærmiljø vil det særlig være **nærmiljø-organisasjoner** (f.eks. velforeninger) og adhocaksjoner som vil være aktuelle for medvirkning. I Bærum har kommunen og velforeningene inngått en **avtale** som sikrer villene status som representanter for de respektive nærmiljøene⁷.

Fra avtalen mellom kommunen og velforeningene:
Velforeningene i Bærum representerer lokalsamfunnet i forhold til kommunen. Det innebærer at den enkelte velforening, hver innen sitt distrikt, er gitt status som det primære samarbeidsorgan for kommunen når det gjelder saker som berører det ytre miljø eller på annen måte er av spesiell interesse for lokalbefolkningen. I tilsvarende saker av felles interesse for flere distrikter, kan Bærum velforbund koordinere saksbehandlingen.

⁷ En spesiell utfordring her er at rekrutteringen til slike organisasjoner kan være skjev, jf faktakapittelet. Lavstatusgrupper (økonomisk / utdanningsmessig) er underrepresentert i nærmiljøorganisasjoner. Kommunen må derfor også legge til rette for medvirkning fra uorganiserte.

I saker som gjelder barn og unges oppvekstmiljø og samfunnsrettede tjenester (f.eks. kulturpolitikken) vil det særlig være **kultur- og idrettsorganisasjoner** – gjennom Bærum Idrettsråd (BIR) og Bærumkulturens Fellesråd (BKFR) – som vil være aktuelle for medvirkning.

Medvirkning på politisk nivå sikres gjennom

- *Faste møter mellom formannskapet og **vellene**, minst to ganger i året.*
- *Ad hoc informasjons- og drøftingsmøter mellom aktuelle **sektorutvalg/planutvalg** og organisasjoner / enkeltpersoner i tilknytning til den enkelte sak/plan.*
- *Formell utlegging og **høring** før beslutning.*

6.4 Medvirkning i saker som gjelder individrettede tjenester

Eksempler på slike saker er **temaplaner** for tjenesteområder, samt prioriteringer og tiltak i **handlingsprogrammet**. Offentlig utlegging av formannskapets forslag til handlingsprogram er lovpålagt.

I saker som gjelder kommunale tjenester/brukergrupper vil det særlig være **sosiale/humanitære** organisasjoner, organiserte **brukerinteresser** (inkludert adhocaksjoner) og **profesjonsinteresser** som vil være aktuelle for medvirkning.

De sosiale/humanitære organisasjonene har ikke dannet noe **fellesråd**, slik idretts- og kulturorganisasjonene har. Dette gjør det vanskeligere å organisere medvirkning for denne gruppen organisasjoner. Det bør derfor søkes etablert et slikt felles organ.

Kommunen har opprettet egne **råd** for dialog med sentrale brukergrupper (eldrerådet, rådet for funksjonshemmede), hvor noen bruker-/interessegrupper er med. Innenfor grunnskolen står det sentrale **foreldreutvalget** sentralt når det gjelder medvirkning. Ordningen med **brukerråd** for de ulike tjenesteområdene vil bli utvidet med det første, primært innenfor bistands- og omsorgssektoren.

Ungdommens kommunestyre er en ”demokrati-skole” som gir reell medvirkning i noen saker.

Medvirkning på politisk nivå sikres gjennom

- *Informasjons- og drøftingsmøter mellom aktuelle **politiske organer** og organisasjonene (gruppevis eller enkeltvis) i tilknytning til den enkelte sak/plan.*
- *Møter mellom organisasjonene og sektorutvalgene om rådmannens grunnlagsdokument til **handlingsprogrammet** etableres som en fast ordning.*
- *Formell **høring** før beslutning.*
- *Behandling av rådmannens grunnlagsdokument til handlingsprogrammet i **rådene**.*

Tilrettelegging for medvirkning ved utarbeiding av temaplaner er ikke lovpålagt. Når det gjelder handlingsprogrammet, er tilrettelegging for **offentlig debatt** lovpålagt (kommuneloven), i form av krav om 14 dagers offentlig utlegging av formannskapets innstilling til vedtak. Ofte blir det livlig debatt i media på grunnlag av rådmannens grunnlagsdokument, særlig når det er tale om reduksjon eller **omstilling av tjenestetilbudet**. De viktigste utfordringene her er å gi god **informasjon** om bakgrunnen for tiltak, og å vinne forståelse for nødvendigheten av å **prioritere** (helhetsperspektiv).

6.5 Medvirkning i saker som gjelder organisasjonenes rammebetingelser

Eksempler på slike saker er retningslinjer for tilskudd mv, prioriteringer og tiltak i handlingsprogram. Alle typer frivillige organisasjoner vil være aktuelle for medvirkning her. NB! Det legges ikke opp til medvirkning fra organisasjonene når det gjelder fordeling av støtte mellom organisasjonstyper / organisasjoner. Medvirkning på politisk nivå sikres gjennom

- *Frivillighetsmeldingen: Møter og prosess med frivillighetsutvalget og sektorutvalgene. Formell høring.*
- *Retningslinjer for støtte: Bærum Idrettsråd (BIR) og Bærumkulturens Fellesråd (BKFR) trekkes inn i arbeidet med retningslinjer.*

Når det gjelder nye arenaer for medvirkning, er det fremmet forslag om etablering av et samarbeidsforum mellom kommunen og de frivillige organisasjonene, jf kapittel 7.

7 Overbygning: Kultur, kommunikasjon og koordinering

7.1 Innledning

Dette kapittelet drøfter de strukturene som etableres for å legge til rette for alle de former for samarbeid som er beskrevet i kapittel 3 – 6:

- *Infrastruktur for koordinering og kommunikasjon mellom kommunen og frivillig sektor generelt, for rekruttering av frivillige, og for utvikling av frivillighetskultur i Bærumssamfunnet og innad i den kommunale organisasjon.*

Frivillighetsmeldingen legger her til rette for utvikling av **ny praksis**. I punkt 7.3 – 7.6 nedenfor drøftes ulike forslag til tiltak.

7.2 Felles plattform

For å realisere mål og tiltak i frivillighetspolitikken er det nødvendig å etablere en **overbygning** for samarbeid mellom kommunen og frivillig sektor generelt.

Stikkord for kommunens og de frivilliges **felles plattform** kan være:

Overbygningen for kultur, kommunikasjon og koordinering skal

- *Sikre likeverd, gjensidig forståelse og kommunikasjon.*
- *Sikre effektivitet, koordinering og kontinuitet.*
- *Være fremtidsrettet, slik at den legger til rette for nye former for frivillig engasjement.*

Den felles plattformen utgjør **de overordnede målene** for denne delen av frivillighetspolitikken.

7.3 Tilrettelegging internt i kommunen

En stor utfordring for realisering av frivillighetspolitikken er **intern tilrettelegging** for frivillig arbeid i kommunale tjenester.

7.3.1 Utvikling av "frivillighetskultur"

Tradisjoner, organisering og profesjonsinteresser gjør at kommunen lett fremstår som "seg selv nok". Det settes i gang ulike **motivasjons- og opplæringstiltak** for ledere og ansatte i tjenestene, med sikte på utvikling av en kultur for samarbeid mellom kommunen og frivillige:

- **Frivillighetsskole for ansatte i tjenestene**
Frivillighetsskolen skal gi økt kunnskap, gjennom grunnleggende informasjon/opplæring om frivillighet, med hovedvekt på de frivillige organisasjonene og deres arbeid og egenart. Den skal også bidra til holdningsendring, gjennom å motivere til bruk av frivillig arbeid, bevisstgjøre i forhold til likeverd, partnerskap og åpenhet for andre typer kompetanse og gjensidig læring.
- **Intranett**
Nettet utnyttes aktivt som kunnskapsbank og kommunikasjonskanal for utveksling av idéer, gode historier og informasjon tjenestestedene imellom, og mellom tjenestesteder, støtte og ledelse.
- **Stimuleringsmidler og -tiltak**
I en overgangsperiode avsettes det økonomiske midler (jf handlingsprogrammet) og andre administrative ressurser til stimulering av lokale initiativ og prosjekter.

- **Barn / unge og frivillighet**

Barn og unge får praksis og opplæring i frivillighet gjennom frivillig arbeid innenfor skolen, i sosialtjenester, institusjoner og tjenester for eldre, funksjonshemmede mv. Barnehage / skole / SFO legger til rette for dette som opplæring i praktisk samfunnsansvar. Frivillig arbeid og aktivt medlemskap i frivillige organisasjoner vurderes positivt.

Barnehage / skole / SFO informerer om frivillige organisasjoner og frivillig arbeid som del av undervisningen.

- **Frivillighet som arbeidsgiverpolitikk**

Kommunen inngår avtaler med noen frivillige organisasjoner om et opplegg etter mønster av "Tid for andre", hvor ansatte i stillinger hvor det ikke må settes inn vikarer ved fravær, og hvor det er mulig å redusere innsatsen, kan yte en humanitær innsats (utenfor kommunens organisasjon) noen timer per uke, i arbeidstiden.

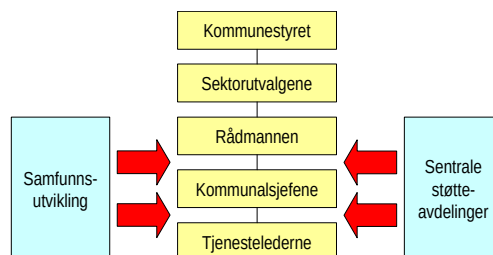
7.3.2 Styring, ledelse og støtte

Med utgangspunkt i politiske vedtak om frivillighetspolitikken innarbeides frivillighet i kommunens **organisasjon**, i systemet for **resultatledelse** og i prosesser og dokumenter knyttet til **styrings-systemet**.

- **Organisering av frivillighetsarbeidet**

Frivillighet skal være en integrert del av kommunens virksomhet, og iverksetting av frivillighetspolitikken blir en del av det ordinære linjeansvaret, både på politisk og administrativt nivå.

Noen tjenesteovergripende, "frivillighetsfaglige" funksjoner organiseres innenfor det sentrale støtteapparatet og avdeling for samfunnsutvikling.

På tjenestesteder som satser mye på frivillighet må det avsettes tid (stillingsressurs) til å tilrettelegge for den frivillige innsatsen, slik at både frivillige og tjenestested får størst mulig utbytte av arbeidet. I tillegg må tjenestestedene få opplæring, råd og veiledning sentralt.

En frivillighetskoordinator i avdeling for samfunnsutvikling får ansvaret for felles samordnings-, pådriver- og veiledningsfunksjoner knyttet til frivillighet i kommunale tjenester. Frivillighetsskolen organiseres i Avdeling for tjenesteutvikling.

De sentrale støtteavdelingene har for øvrig de samme funksjoner i forhold til frivillighetsarbeidet som i forhold til andre felter av den kommunale virksomheten.

- **Resultatledelse: Målekart og resultatavtaler**

Resultatmål knyttet til frivillighetspolitikken innarbeides i målekartene, og målene innarbeides i lederavtalene for rådmannen og tjenestelederne.

- **Styringssystemet: Handlingsprogrammet, tertial- og årsrapporter**

Tiltak knyttet til frivillighetspolitikken innarbeides i rådmannens grunnlagsdokument, under de respektive programområdene. Utgifter knyttet til iverksettelse av frivillighetspolitikken inngår i rammene for de aktuelle programområdene. Evt felles prosjektmidler budsjetteres sentralt. Rapportering og evt justering skjer i tertial- og årsrapportene.

- **Planlegging: Frivillighetsmeldingen**

I kommunens plansystem gir temaplaner overordnede og langsiktige føringer for kommunens politikk på et forvaltnings- eller tjenesteområde. Frivillighetsmeldingen er en temaplan. Meldingen bør rulleres i slutten av hver valgperiode. Revurdering av verdier, prinsipper og hovedgrep bør inngå i rulleringen. Organisasjonene bør medvirke i prosessen.

- **Finansiering av utviklingsprosjekter**

Mulighetene for ekstern finansiering av utviklingsprosjekter utnyttes aktivt.

Bærum kommune har vært en **foregangskommune** i satsing på frivillighet. Varaordføreren deltar i en referansegruppe som Kommunenes Sentralforbund har etablert i tilknytning til arbeidet med utvikling av en **veileder** for etablering av kommunal frivillighetspolitikk.

7.4 Koordinering og kommunikasjon mellom kommunen og de frivillige organisasjonene

Erfaringer viser at et av de viktigste suksesskriteriene for realisering av frivillighetspolitikken er å sikre koordinering og dialog mellom kommunen og de frivillige organisasjonene – både på strategisk og operativt nivå. En rekke mulige tiltak er foreslått:

- **Sentralt frivillighetsråd på strategisk nivå**

Frivillighetsrådet kan være et forum for debatt, samarbeid og koordinering mellom kommunen og de frivillige organisasjonene, og et forum for innspill til kommunens frivillighetspolitikk. Nærmere utforming av rådet må skje i samarbeid mellom kommunen og organisasjonene. Det forutsettes at et slikt råd **ikke** skal ha ansvar for fordeling av kommunale og statlige tilskuddsmidler. Dette ansvaret skal fortsatt ligge til politiske organer.

Presisering etter høringsrunden:

Kommunen vil ikke ta initiativ til etablering av et sentralt frivillighetsråd. Ansvaret for dialog mellom kommunen og frivillig sektor ligger til sektorutvalgene innenfor sine respektive politiske fagområder og til frivillighetsutvalget når det gjelder den helhetlige frivillighetspolitikken.

- **Paraplyorganer for frivillige organisasjoner**

Bærum Idrettsråd (BIR) og Bærumkulturens Fellesråd (BKFR) er viktige organer for medvirkning og dialog mellom kommunen og frivillig sektor. Det bør søkes etablert tilsvarende fellesorganer for sosiale / humanitære organisasjoner.

- **Faste arenaer for dialog, systematisk kontakt**

Faste, årlige møter mellom sektorutvalgene / fagadministrasjonen og de respektive fellesrådene vil gi organisasjonene og kommunen anledning til gjensidig informasjon og drøfting av aktuelle problemstillinger:

Evt nytt fellesråd for barne- og ungdomsorganisasjonene	Sektorutvalg Barn og unge Fagadministrasjonen	I samarbeid med Ungdommens kommunestyre
Evt nytt fellesråd for sosiale / humanitære organisasjoner	Sektorutvalg Bistand og omsorg Fagadministrasjonen Rådene	I samarbeid med Frivillighetssenteret
Bærum Idrettsråd Bærumkulturens Fellesråd	Sektorutvalg Levekår Fagadministrasjonen	
Velforbundet, evt også friluftsansjoner og båtforeninger	Formannskapet, Plan- og miljøutvalget Fagadministrasjonen	

- **Fast kontaktpunkt**

Kommunen bør etablere et fast kontaktpunkt (stilling, telefonnummer, post- og epostadresse) som kan kanalisere henvendelser fra frivillig sektor til kommunen (enten alle henvendelser eller bare henvendelser hvor det ikke er klart hvor saken hører hjemme organisatorisk).

- **Internett (frivillighetsportal)**

Nettet utnyttes aktivt som kunnskapsbank og kommunikasjonskanal for utveksling av idéer og informasjon (evt også formidling av oppdrag) mellom organisasjoner, enkeltpersoner og kommunen. Kommunen bør bistå ved etableringen av en slik portal.

- **Aviser**

Bæringen og Budstikka stiller spalteplass til rådighet for organisasjonene, og bidrar ellers

redaksjonelt i arbeidet med å stimulere til frivillig arbeid generelt og samarbeid mellom frivillige og kommunen spesielt.

- **Gjensidig læring og erfaringsutveksling**

Praktisk samarbeid gir gjensidig læring og nyttige erfaringer som kan brukes til å videreutvikle samarbeidet for de som deltar. Kunnskap og erfaringer må også deles. Det må etableres faste arenaer (periodiske seminarer, konferanser, dialogmøter) med læring, erfaringsutveksling og nettverksbygging som siktepunkt.

- **Røde Kors-huset i Sandvika**

Røde Kors vil utvikle Røde Kors-huset i Sandvika til senter for frivillighet i Bærum, der flere organisasjoner samlokaliseres, og det legges til rette for aktiviteter som utvikler gjensidig respekt og kulturelt mangfold. Kommunen gir tilskudd til husleien, og samarbeider med Røde Kors bl.a. om kartlegging av behov for tiltak.

Røde Kors-huset i Sandvika kan være rammen rundt mange typer aktiviteter – f.eks. kursing av frivillige, nettverksbygging, rådgivning/veiledning, formidling av frivillige, samarbeid/samordning/samråd mellom frivillige organisasjoner, møteplass for frivillige (enkelpersoner, organisasjoner). Det må avklares nærmere hva som bør være kommunens rolle og ansvar i forbindelse med Røde Kors-huset i Sandvika.

- **Kartlegging av behov og etterspørsel**

Organisasjonene og kommunen bør samarbeide om kartlegging av de frivillige organisasjonenes ”tilbud” om innsats innenfor kommunale tjenester, matching av resultatet mot kommunens behov, som grunnlag for planlegging og etablering av konkrete tiltak.

Kommunen må **ikke** kreve eller forvente at de frivillige organisasjonene skal bruke mye tid og krefter på deltagelse i kommunale møter og saker, men ta høyde for de variasjoner i arbeidskapasitet og kontinuitet som ligger i det frivillige arbeidets natur.

7.5 Rekruttering til frivillig sosialt arbeid

Frivillighetspolitikken kan ikke realiseres dersom det ikke lykkes å mobilisere mennesker til frivillig arbeid. Forskning viser (jf faktakapittelet) at mange er villige til å gjøre en innsats for sine medmennesker, forutsatt at forholdene legges til rette.

Målgrupper for tiltak for rekruttering av frivillige til sosial / humanitær innsats er

- Engasjerte **enkeltmennesker** (uorganiserte).
- Medlemmer av **organisasjoner**.
- Ledere og ansatte i private bedrifter og offentlig sektor.
- Ledere og elever i **grunn- og videregående skole** og deres foresatte.

En av forutsetningene for rekruttering og engasjement er god tilrettelegging for organisasjonene, både i form av støtte og gjennomslag overfor kommunen, jf kapittel 4 og 5.

7.5.1 Organisering av rekruttering og formidling

Bærum har vært en foregangskommune på dette feltet, og vil **videreføre** og **videreutvikle** allerede etablerte tiltak for rekruttering. De viktigste rekrutteringstiltakene er organisert som **samarbeid** mellom kommunen og frivillige organisasjoner – frivillige rekrutteres både til innsats i **kommunale tjenester**, og i tiltak/aktiviteter som drives i regi av **organisasjonene selv**:

- **Frivillighetssenteret**

Et viktig strategiske grep for rekruttering til frivillig sosialt arbeid (blant brukere av kommunale tjenester og/eller befolkningen for øvrig) er Frivillighetssenteret⁸, som er organisert i et samvirkeforetak mellom kommunen, Røde Kors og Kirkens Bymisjon. Kommunens engasjement omfatter medlemskap, styrearbeid og (del)finansiering av lokaler og drift.

- **Oppdragspool / arbeidsbørs**

Et rekrutteringstiltak kan være etablering av en oppdragspool / arbeidsbørs for kobling av behov (blant brukere av kommunale tjenester og/eller befolkningen for øvrig) og tilbud fra frivillige. Oppdragspoolen / arbeidsbørsen drives i regi av organisasjonene, med praktisk og økonomisk bistand fra kommunen. Tiltaket kan også drives i regi av samvirkeforetaket / frivillighetssenteret. Internett bør utnyttes aktivt.

- **Sosiale partnerskap**

Både nasjonalt og internasjonalt fokuseres nå "bedriftenes samfunnsansvar" – som bl.a. innebærer at private bedrifter tar medansvar for vedlikehold og utvikling av velferdssamfunnet. Bærum kommune har vært en foregangskommune på dette feltet, gjennom prosjektet "Tid for andre" og samarbeid med Handelshøyskolen BI. Etablering og koordinering av fremtidige sosiale partnerskap vil være en oppgave for samvirkeforetaket / frivillighetssenteret.

- **Ny modell for partnerskap**

I Nederland utprøves nå en "markeds plass-modell" hvor offentlige myndigheter, næringsliv og frivillige organisasjoner møtes en gang pr år, finner partnere og inngår avtaler om mange, små, konkrete tiltak, med utgangspunkt i sine ulike tilbud og behov.

- **Kontakt mellom det enkelte tjenestested og nærmiljøet**

På det operative nivået forutsettes det at tjenestelederne tar aktiv kontakt med nærmiljøet for å knytte kontakt med enkeltmennesker og organisasjoner som kan være en frivillig ressurs for tjenestestedet.

- **Rekruttering av elever / foreldre**

Kommunen – både på politisk og administrativt nivå – har vært en sentral støttespiller for TV-aksjonen og andre aksjoner i regi av frivillige organisasjoner. Barn og foreldre rekrutteres til TV-aksjonen i regi av foreldrenes arbeidsutvalg (FAU).

Fra vedtektene for **samvirkeforetaket**:

"§1 Formål:

[Foretaket] skal arbeide for å utløse frivillig innsats i lokalsamfunnet og nærmiljøet i Bærum kommune, og samordne den frivillige innsatsen som privatpersoner og organisasjoner utfører.

[Foretaket] skal bidra til at frivillig innsats styrker det sosiale fellesskapet i nærmiljøet samt avhjelpe individuelle behov som ikke dekkes av det offentlige.

[Foretakets] målsetting er å styrke samspillet mellom frivillig og offentlig innsats på områder der dette er naturlig."

7.5.2 Prinsipper ved rekruttering til frivillig arbeid i kommunale tjenester

Det har vært fremmet ulike forslag om å knytte frivillig sosialt/humanitært arbeid i kommunale tjenester opp mot kommunal støtte til drift av frivillige organisasjoner.

	<u>"Gulrot"</u>	<u>"Pisk"</u>
Forslag	Medlemmer av frivillige organisasjoner yter arbeidsinnsats i kommunale tjenester mot betaling i form av (økt) kommunal driftsstøtte til organisasjonene.	Kommunen setter arbeidsinnsats i kommunale tjenester som vilkår for tildeling av (ekstra) kommunal driftsstøtte til frivillige organisasjoner.
Prinsipper i frivillighetspolitikken	Frivillig arbeid ytes uten krav om gjenytelser ut over evt symbolsk betaling/utgiftsdekning (jf kap 1). Evt godtgjøring må ikke få karakter av " skjult finansiering " av organisasjonenes virksomhet.	Driftsstøtte til frivillige organisasjoner gis uten spesielle vilkår / føringer (jf kap 4).

⁸ Tidligere Bærum frivillighetssentral.

Prinsippene forhindrer ikke at (medlemmer av) frivillige organisasjoner kan opptre som profesjonelle utførere, leies inn som konsulenter, ta lønnet arbeid eller påta seg betalte oppdrag for kommunen. Slikt samarbeid omfattes bare ikke av frivillighetspolitikken.

7.5.3 Prinsipper ved rekruttering til frivillig sosialt arbeid

Uansett om det frivillige arbeidet skal ytes i regi av kommunen eller en frivillig organisasjon, er det viktig å legge forholdene til rette både for den frivillige og for den som skal bruke den frivillige.

- **Det skal være enkelt være frivillig.**

*Både frivillighetssenteret og tjenester/institusjoner må ha **åpen dør**, informere om sine behov for frivillig supplement til virksomheten, og aktivt ønske frivillige velkommen.*

*Avtaler om frivillig arbeid må utformes i samarbeid med den enkelte frivillige, **tilpasset** hans/hennes ønsker og muligheter. Det må legges til rette både for langvarig og for spontan, kortvarig frivillig innsats ("drop in"). Det må legges til rette for frivillig innsats uten de samme krav til **stabilitet, kontinuitet og forutsigbarhet** som i arbeidsforhold. Dette er en utfordring for institusjoner og andre som ønsker å knytte kontakt med frivillige.*

*Tjenestestedene har faglig **veiledningsansvar**. De frivillige må forberedes godt, og få råd og støtte underveis.*

- **Det skal være enkelt å bruke frivillige.**

*De som ønsker å rekruttere må selv ha tilgang på råd og veiledning. Selve formidlingen må organiseres godt (se ovenfor). Uansett hvordan rekruttering/formidling organiseres er det viktig at det **ikke** etableres omfattende **byråkratiske rutiner** rundt formidlingen. Det må inngås klare avtaler med de frivillige.*

Når kommuner / frivillige organisasjoner kobler den enkelte frivillige til den enkelte bruker, må hensynet til sårbare brukere også veie tungt. Frivillighetssenteret og frivillige organisasjoner med lang erfaring med bruk av frivillige vil opparbeide verdifull kompetanse når det gjelder rekruttering av frivillige, og kan gi verdifulle råd.

- **Sårbare brukere må skjermes mot misbruk.**

*De som har størst behov for frivillig hjelp er ofte de mest sårbare brukerne. Den instansen som rekrutterer/kobler må vurdere de frivilliges **motivasjon** og **personlige egnethet**. Ofte kommer den frivillige inn i brukerens hjem og blir en viktig del av hans/hennes personlige nettverk, og det etableres et nært **tillitsforhold / avhengighetsforhold**. Det er den frivilliges ansvar å ikke misbruke dette tillitsforholdet. Frivillige må derfor ha høy personlig integritet, medmenneskelig forståelse og respekt for brukerne.*

7.6 Synliggjøring og stimulering av frivillig arbeid

Både for samfunnet, for kommunen, for organisasjonene og den enkelte frivillige er det viktig at den frivillige innsatsen **stimuleres** og sikres den **status** innsatsen fortjener. Kommunen, organisasjonene og media bør samarbeide om å **synliggjøre mangfoldet og verdien av frivillig arbeid og frivillige organisasjoner**. Mange tiltak bidrar til positiv oppmerksomhet rundt frivillighet lokalt:

- *Det frivillige arbeidet i seg selv.*
- *De politiske organenes og administrasjonens fokus på frivillighet (derunder vedtak om frivillighetspolitikken og iverksetting av politikken på de ulike politikkområdene).*
- *Tiltakene for utvikling av frivillighetskultur i kommunen (derunder frivillighetsskolen og innarbeiding av frivillighet i målekart og resultatavtaler).*
- *Tiltakene for koordinering og kommunikasjon (derunder internettportal, konferanser og Røde Kors-huset i Sandvika). Positiv oppmerksomhet i media (Bæringen, Budstikka, andre) er ekstra viktig.*

- *Tiltakene for rekruttering og formidling av frivillige (derunder Frivillighetssenteret / oppdragspool og bruk av internett).*
- *Spesielle tiltak som "frivillighetsuke", "frivillighetsår", "frivillighetspris", "frivillighetsstipend".
Det bør legges opp til et årlig tiltak i regi av det sentrale frivillighetsrådet der kommunen møter og gjør stas på hele bredden av lokal frivillighet, på en måte som trekker mange deltagere. I tillegg til priser mv bør det være kulturinnslag, foredrag / kåseri el.l. med allmenn appell og informasjon om kommunens økonomi, planer osv.*
- *Nasjonal frivillighetspolitikk (derunder Regjeringen og Kommunenes Sentralforbund) formidles gjennom media og politiske partier og styringsorganer.*

8 Fakta om frivillighet

8.1 Innledning

Dette kapittelet utgjør **faktadelen** av frivillighetsmeldingen.

8.2 Frivillighet i Bærum

Innbyggerundersøkelsen viser at bæringene føler **sterk tilknytning til lokalsamfunnet**. En stor del av befolkningen i Bærum er **ressurssterke** både mht inntekt og utdanning. Dette gir godt **grunnlag for høy deltagelse** i frivillig arbeid og frivillige organisasjoner, jf forskningen nedenfor.

Frivillighetsutvalget anslår at det frivillige organisasjonslivet i Bærum har slikt omfang:

- **Idrett**
*Ca 130 idrettslag, ca 43.000 medlemmer.
Bærum Idrettsråd (BIR) er fellesorgan. Sektorutvalg Levekår er politisk ansvarlig for kommunens forhold til organisasjonene.*
- **Kultur, natur, miljøvern**
*Ca 140 organisasjoner, ca 8.000 medlemmer.
Bærumkulturens Fellesråd (BKFR) er fellesorgan. Sektorutvalg Levekår er politisk ansvarlig for kommunens forhold til organisasjonene.*
- **Sosialt og humanitært arbeid**
Ca 50 organisasjoner, ukjent antall medlemmer. Fellesorgan er ikke opprettet. Sektorutvalg Bistand og omsorg er politisk ansvarlig for kommunens forhold til organisasjonene.
- **Velforeninger:** 52 foreninger med ca 18.000 medlemmer.
- **Andre**
Ca 100 – 200 organisasjoner, ukjent antall medlemmer. Sektorutvalg Barn og unge, Bistand og omsorg og Levekår er politisk ansvarlig for kommunens forhold til organisasjonene.

Innenfor tidsrammen for arbeidet med frivillighetsmeldingen har det ikke vært mulig å kartlegge omfanget nøyere. Det kan være aktuelt å foreta en omfattende kartlegging senere.

8.3 Frivillighet i Norge

NB! Stoffet i dette kapittelet er i hovedsak hentet fra følgende kilder:

- Dag Wollebæk, Per Selle og Håkon Lorentzen: *Frivillig innsats. Sosial integrasjon, demokrati og økonomi*. Fagbokforlaget, 2000.
- Kjell Vaagen: *På sporet av en lokal frivillighetspolitikk? En kartlegging av forholdet mellom kommuner og frivillige organisasjoner*. KS FoU, 2005.

8.3.1 Frivillig arbeid

Hva mener vi med frivillig arbeid?

Begrepet frivillig **innsats** er et mer omfattende begrep enn frivillig **arbeid**. Illustrasjonen nedenfor viser hva som inngår i begrepet frivillig innsats. Kommunens frivillighetspolitikk handler bare om forholdet til frivillig **arbeid** (skravert i illustrasjonen nedenfor).

For å regnes som **frivillig** arbeid må arbeidet være **ulønnet**. Arbeidet blir regnet som ulønnet selv om man mottar utgiftsgodtgjørelse eller en mindre, symbolsk betaling.

Som frivillig arbeid regnes både ulønnet arbeid for **frivillige organisasjoner** og for **offentlige eller private virksomheter** (barnehager, institusjoner osv).

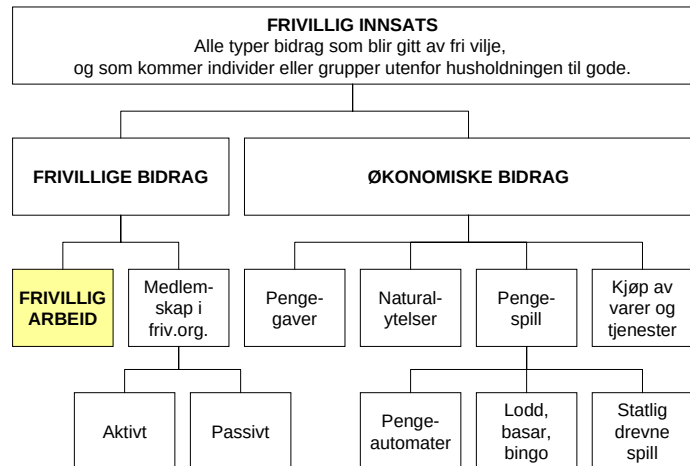
En god engelskspråklig definisjon av frivillig arbeid eller **volunteering** (Gaskin & Smith, 1997) er: “*Time given freely and without pay to any organisation which has the aim of benefiting people or a particular cause*”.

Hvor stort omfang har det frivillig arbeidet?

Det frivillig arbeidet i Norge er **svært omfattende** (Wollebæk). Observasjoner fra en stor internasjonal studie (the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project, gjengitt i Vaagen):

- 54% av befolkningen utførte frivillig arbeid i 1998.
- 9 timer ble brukt i gjennomsnitt pr. måned.
- 126 000 frivillige årsverk – eller 80% av årsverkene – utføres innenfor de frivillige organisasjonene.
- Markedslønn for denne innsatsen utgjør 40 milliarder kroner.

En ”tommelfingerregel” tilsier at antall årsverk frivillig arbeid i en kommune tilsvarer 5 – 6% av innbyggertallet. For Bærum kommune utgjør dette mellom 5.000 og 6.000 årsverk frivillig arbeid.

	Antall frivillige	Andel av befolkningen	Arbeidstimer per frivillig (mnd)	Antall årsverk	Verdi (mrd)	%-andel av total innsats
Frivillige organisasjoner	1 700 000	50,0 %	10,71	126 000	31,0	80 %
Frivillighetssentraler	30 000	0,9 %	6,30	1 300	0,3	1 %
Privat sektor	160 000	4,7 %	6,74	7 400	1,8	5 %
Offentlig sektor	280 000	8,4 %	5,28	10 400	2,5	7 %
Nabohjelp	240 000	7,0 %	6,05	10 000	2,4	6 %
Uspesifisert	60 000	1,9 %	4,39	1 900	0,5	1 %
Totalt	2 480 000	54,3 %	9,59	156 900	38,6	100 %

Det fremgår av tabellen at mesteparten av det frivillig arbeidet – både målt i antall frivillige og antall arbeidstimer – gjøres **innenfor organisasjonene**. 7% gjøres i offentlig sektor.

Hva slags frivillig arbeid utføres innenfor det offentlige?

Av det arbeidet som utføres innen **det offentlige** er 80% arbeid for **barn og unge** (skole, barnehage, fritidsklubber), mens 8% er arbeid i sosialsektoren (tjenester for eldre og funksjonshemmede). **NB!** Arbeid utført i regi av **frivillighetssentralene** (1% av totalen) rettes også i stor grad mot offentlig virksomhet, særlig helse- og sosialsektoren.

Hva slags frivillig arbeid utføres innenfor de frivillige organisasjonene?

Type arbeid	% av tiden
Styreverv	18 %
Administrasjon / kontorarbeid	17 %
Instruksjon og trening	10 %
Transport	5 %
<i>Innadrettet, administrativt</i>	<i>50 %</i>

Av det arbeidet som utføres innen de frivillige organisasjonene er ca **50% innadrettet** arbeid. Andelen er **økende**.

Ca **17% er rent utadrettet** arbeid.

Dugnad	18 %
Innsamlinger	6 %
<i>Både-og, usikkert</i>	<i>24 %</i>

Dugnads- og innsamlingsarbeid (ca 24%) kan være **både** innadrettet **og** utadrettet.

Informasjonsarbeid	9 %
Omsorgsarbeid	5 %
Kampanjer, politisk arbeid	3 %
<i>Rent utadrettet</i>	<i>17 %</i>

Andelen innadrettet arbeid er størst innenfor kategoriene idrett og arbeidsliv (over 60%), og minst innenfor kategoriene religion/livssyn og internasjonale organisasjoner. Andelen rent utadrettet arbeid er størst innenfor politiske partier og internasjonale organisasjoner (over 40%), og minst

innenfor kvinneorganisasjoner, kultur/natur/miljø, lokalmiljø og hobby (under 10%).

Sammenliknet med **andre land** er andelen innadrettet arbeid høyere i Norge, mens andelen omsorgsarbeid er lavere.

Innenfor hvilke frivillige organisasjoner utføres mest/minst frivillig arbeid?

Tre fjerdedeler av det totale frivillig arbeidet som utføres innenfor frivillige organisasjoner utføres innenfor **"de fire store"**:

- idrettsorganisasjonene,
- kultur-/natur-/miljøvernorganisasjonene,
- de sosiale og humanitære organisasjonene og
- de religiøse organisasjonene.

Målt i **antall frivillige** står idrettslagene og kultur-/natur-/miljøvernorganisasjonene hver for ca 1/4 av det totale frivillige arbeidet. Kultur- og fritidsorganisasjoner har et økende antall frivillige, mens antall frivillige i de sosiale og humanitære og religiøse organisasjonene synker.

Målt i **antall årsverk** frivillig arbeid er de sosiale og humanitære og de religiøse organisasjonene imidlertid nesten like store som idretts- og kulturorganisasjonene. I de sosiale, humanitære og religiøse organisasjonene yter m.a.o. den enkelte frivillige en mye større innsats enn i de to første. De religiøse organisasjonene er på mange måter de fremste bærerne av frivillighet.

8.3.2 Frivillige organisasjoner

Hva mener vi med frivillige organisasjoner?

Med frivillige organisasjoner menes **allmenntilgitt** og **ikke-økonomiske** (ikke-erhvervsmessige) organisasjoner, som ofte også kalles **ideelle** organisasjoner. Opplysningene om frivillige organisasjoner nedenfor er hentet fra forskningsmateriale (The Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project) som bruker følgende **fem kriterier** for å avgrense begrepet: En frivillig organisasjon skal

- være **formell**, det vil si institusjonalisert til en viss grad gjennom å ha et styre, vedtekter og møter eller aktiviteter med en viss regelmessighet,
- være **privat**, dvs. i institusjonell mening være atskilt fra staten,
- ikke dele ut sitt økonomiske overskudd (**non profit** distributering), dvs. ikke gi en del av det økonomiske overskuddet som gevinst til eiere,
- være **selvstyrende**, dvs. selv kunne kontrollere driften og ikke være en del av et profittorientert selskap,

- ha et innslag av **idealisme**, dvs. at organisasjonen må ha en eller annen form av bidrag eller frivillig medvirkning av betydning fra privatpersoner, for eksempel gjennom frivillig arbeid eller private gaver.

Organisasjonene deles etter dette inn i følgende **kategorier**:

- *Idrett. Eksempler: Idrettslag.*
- *Kultur / natur / miljøvern. Eksempler: Kunstforeninger, husflidslag, kor og korps, jeger- og fiskerorganisasjoner, friluftsliv-, miljø- og naturvernorganisasjoner.*
- *Sosiale og humanitære. Eksempler: Interesseorganisasjoner for syke og funksjonshemmede, sanitetsforeninger, Røde Kors, natteravnere, kirkens SOS.*
- *Religion / livssyn⁹. Eksempler: Menighetsarbeid, misjonsforeninger, kristent barne- og ungdomsarbeid, human-etisk forbund.*
- *Velforeninger mv. Eksempler: Velforeninger, grendelag, borettslag (eksklusive eiendomsforvaltning), nærmiljøorganisasjoner.*
- *Politiske partier¹⁰. Eksempler: Lokale partiorganisasjoner og ungdomsorganisasjoner.*
- *Arbeidslivets organisasjoner¹¹. Eksempler: Lokale fagforeninger.*
- *Hobbyforeninger. Eksempler: Motor-, bil- og båtforeninger, dyreeierklubber, bridge- og sjakkforeninger.*
- *Internasjonalt arbeid. Eksempler: Menneskerettighetsorganisasjoner, solidaritetsorganisasjoner.*
- *Kvinneorganisasjoner. Eksempler: Husmorlag, bondekvinnelag, kvinnesaks- og likestillingsorganisasjoner.*
- *Andre. Eksempler: Frimurerlosjen, Lions, Rotary, Kiwanis, spontane aksjonsgrupper, ad hoc-bevegelser/aksjoner.*

Medlemskap i frivillige organisasjoner

Det totale antallet medlemmer i frivillige organisasjoner i Norge er anslått til minst **5,8 millioner**. 73% av befolkningen er medlem av en eller flere frivillige organisasjoner (gjennomsnittlig 2,4). Idrettsorganisasjonene og kultur-/natur-/miljøvernorganisasjonene har omtrent **50%** av medlemmene. Medlemstallet i **idretts- og kulturorganisasjonene** er **økende**, mens medlemstallet i de **sosiale og religiøse** organisasjonene er **synkende**.

Organisasjonenes legitimitet og egenart

Rundt 80% av befolkningen har ganske eller svært stor **tillit** til de frivillige organisasjonene. Den tilsvarende andelen for kommunale og statlige myndigheter, og forretnings- og næringslivet, er under 60%. Tilliten er stor i alle lag av befolkningen og i alle politiske grupper.

Nordmenn legger stor vekt på det frivillige arbeidets **verdimessige særpreg**. De viktigste fortrinnene til frivillige organisasjoner er **frivillig arbeid** og **uavhengighet av markedshensyn**. Over 80% mener at frivillige representerer verdier som ikke kan erstattes av lønnet arbeidskraft. Et klart flertall mener at frivillige organisasjoner er nødvendige for å bevare **kulturelt mangfold** i samfunnet. Dette gjelder særlig de tradisjonelt "motkulturelle" foreningene (religion, avhold, målsak osv).

⁹ Organisasjoner i arbeidslivet, politiske partier med tilknyttede organisasjoner og organisasjoner tilknyttet Den norske Kirke regnes som frivillige organisasjoner i norsk sammenheng. I noen utenlandske forskningsarbeider / utredninger er disse organisasjonstypene holdt utenfor definisjonen av frivillige organisasjoner.

¹⁰ Se note 9.

¹¹ Se note 9.

Organisasjonenes autonomi

Et klart flertall ser **nært samarbeid med både offentlige myndigheter og næringslivet** som ønskelig. Medlemmene i religiøse organisasjoner, arbeidslivsorganisasjoner og sosiale og humanitære organisasjoner er mest positive til samarbeid med myndighetene, og noe mer skeptiske til samarbeid med næringslivet. Idrettslagene og hobbyforeningene er sterkt positive til samarbeid både med stat og marked. De tradisjonelt ”motkulturelle” foreningene er mest skeptisk til samarbeid med næringslivet. De frivillige organisasjonene lever av **offentlig støtte**, overskudd fra spill og lotterier, innsamlinger og donasjoner. Sammenliknet med andre land utgjør pengegaver en mindre andel av de økonomiske grunnlaget for norske organisasjoner, mens offentlig støtte er viktigere.

Utviklingstrekk

Frivillig organisering har lange tradisjoner i Norge. Den første bølgen av nasjonale, sivile sammenslutninger (frem til første verdenskrig) var preget av bred, folkelig mobilisering basert på personlig, moralsk engasjement. I mellomkrigstiden – som ofte betegnes som de frivillige organisasjonenes glansperiode – ble organisasjonene knyttet sterkere til det offentlige. Organisasjonene fikk innflytelse gjennom sitt brede folkelige engasjement, arbeidskraft, kompetanse og evne til initiativ. Det offentlige så ikke organisasjonene som konkurrenter og stilte ikke krav om utforming av velferdsytelsene. Under oppbygging av velferdssamfunnet etter krigen overtok kommunene mange oppgaver fra foreningene, og etablerte samtidig mange nye velferdstilbud – ofte etter krav fra frivillige organisasjoner. ”Kommunaliseringen” var særlig sterk i 1960- og 70-årene.

I dag er vilkårene for frivillig innsats grunnleggende endret. Endringene er knyttet til generelle samfunnsendringer – (mer fritid, økt velstand, flere velferdstilbud, større offentlig sektor, økt legitimitet for markedet), og er særlig fremtredende etter 1965. Endringene manifesterer seg både gjennom endringer innenfor eksisterende organisasjoner og gjennom bortfall av gamle og etablering av nye (typer) organisasjoner.

- **Egenorganisering:**

I økende grad organiserer folk seg for å dekke egne behov og interesser, snarere enn å arbeide for andre eller for samfunnet som helhet. Idretts-, kultur- og hobbyforeninger er blitt større på bekostning av religiøse og sosiale og humanitære foreninger (som dominerte på 1950-tallet). De tradisjonelle, brede humanitære organisasjonene har gått tilbake siden 1970-tallet, mens antallet interessegrupper på helse- og sosialfeltet har økt sterkt. Disse er i hovedsak rettet inn mot å bedre det offentlige tilbudet til egne medlemmer. Det er også etablert en rekke selvhjelpsgrupper for gjensidig hjelp og støtte mellom folk med ulike ”indre” fysiske/psykiske lidelser og problemer.

- **Differensiering / spesialisering – og paraplyer:**

Oppslutningen om brede bevegelser for sosial, helsemessig, kulturell og politisk endring er redusert, til fordel for stadig mer differensierte og spesialiserte organisasjoner med ”smale” formål. Eksempler: Selvhjelps- og interessegrupper på helse- og sosialfeltet, nye særforeninger for nye idretter. Økende differensiering og spesialisering fører igjen til behov for etablering av ”paraplyorganisasjoner” (idrettsråd, kulturell mv) for koordinering og enhetlig opptreden overfor offentlige myndigheter. Slike paraplyorganisasjoner brukes som strategisk virkemiddel for konkurrerende virksomheter, og kan ikke sammenliknes med de tidligere brede helhetlige bevegelsene.

- **Sentralisering:**

Det lokale nivået i organisasjonene svekkes til fordel for det sentrale nivået. Dette skyldes dels at økt mobilitet og bedre kommunikasjonsmuligheter ikke nødvendiggjør lokal organisering, dels økt integrasjon mellom organisasjonslivet og offentlige myndigheter. For å lette tilgangen på politisk innflytelse og økonomiske ressurser styrker organisasjonene sine sentrale ledd. Dette er spesielt tydelig innenfor helse- og sosialsektoren.

- **Profesjonalisering:**

Organisasjonene bruker i stadig økende grad lønnet personale til å utføre arbeidsoppgaver – særlig i de nasjonale sekretariatene. Noen av de nyeste organisasjonene baserer seg

utelukkende på lønnet arbeidskraft, mens medlemmenes rolle bare er å yte økonomisk bidrag til virksomheten. Videre profesjonaliseres selve virksomheten – det kreves fagutdanning for å ivareta funksjoner som tidligere ble ivaretatt av amatører. Profesjonalisering har gjort organisasjonene mer effektive, særlig når det gjelder kontakten med det offentlige. Samtidig øker faren for konflikter mellom ansatte og tillitsvalgte, mellom behovet for raske beslutninger og medlemsdemokrati, mellom ønsket om resultater og ønsket om meningsfylt fritid for medlemmene.

- **Velferdshybrider:**

Integrasjonen mellom frivillige organisasjoner og offentlig virksomhet øker. Samarbeidstiltak blir stadig mer vanlig. Mange institusjoner, skoler osv finansieres av det offentlige og drives av frivillige organisasjoner. Det offentlige gir øremerket tilskudd til prosjekter og tiltak. Organisasjoner og offentlige myndigheter etablerer felles virksomheter (jfr f.eks. frivillighetssentraler og stiftelser/samvirkeforetak). Dette bidrar til å viske ut grensene mellom frivillig arbeid og offentlig tjensteproduksjon, og mellom frivillig arbeid og organisasjonene som profesjonelle utførere av offentlige tjenester (på linje med næringslivet). Utviklingen er særlig tydelig på helse- og sosialfeltet.

Grunnleggende egenskaper ved frivillige organisasjoner

Forskere trekker frem tre grunnleggende roller eller egenskaper ved de frivillige organisasjonene og deres måte å fungere på:

- De frivillige organisasjonene utvikler, formidler og bevarer **sosial integrasjon**. De sosialiserer, bygger tilhørighet, mening og fellesskap mellom mennesker. De skaper og vedlikeholder normer og felles verdier. De gir folk (med felles interesser) anledning til å komme sammen, diskutere, utvikle felles praksis og felles virkelighetsforståelse.
- De frivillige organisasjonene er **demokratiske institusjoner**. Frivillig innsats bidrar til å **vedlikeholde og utvikle demokratiet**. De er en påvirkningsarena som verner individet mot overgrep fra staten. De samler og målbærer individuelle interesser for å påvirke politiske prosesser (formidler mellom borger og styresmakter, kritisk korrektiv). Aktiviteten skaper engasjement og kompetanse hos deltakerne som kommer demokratiet til gode ("skole i demokrati").
- De frivillige organisasjonene er **økonomiske aktører** med bidragsyttere og produsenter. For organisasjonene som fortjenestefrie velferdsaktører spiller det offentlige en viktig rolle som inntektskilde.

Sosial integrasjon

Det ligger et sammensatt mønster av begrunnelser til grunn for frivillig deltagelse. Aktivt medlemskap er i større grad enn passivt motivert ut fra mulighet til personlig utfoldelse og sosial kontakt. Det er store variasjoner mellom typer av organisasjoner. Motivasjon for deltagelse i fritidsorganisasjoner er direkte koblet til selve aktiviteten. Medlemmene i religiøse, sosiale og humanitære organisasjoner er mer opptatt av tilslutning til en idé, mulighet for påvirkning og å kunne hjelpe andre. Forskjellene er mindre tydelige når det gjelder begrunnelser for frivillig arbeid. Følelsen av sosial tilhørighet er viktigst her.

Rekrutteringen til de frivillige organisasjonene er selektiv. Høystatusgrupper, menn og midlere aldersgrupper blir hyppigere medlemmer. Seleksjonen er tydeligst i fritidsorganisasjonene. De religiøse, sosiale og humanitære organisasjonene har en motsatt profil. Når det gjelder frivillig arbeid, er mønsteret det samme. Ulikhetene øker. Rekrutteringen er mest skjev i de organisasjonstypene som øker sin oppslutning (kultur/natur/miljøvern, idrett, hobby).

Sosial kapital

Sosial kapital er et begrep som ofte brukes, og som har sammenheng både med sosial integrasjon (forrige punkt) og demokrati (neste punkt). Det er tre indikatorer på sosial kapital – lokal tilknytning, sosialt nettverk og tillit til andre mennesker og institusjoner. Forskningen viser at det er en sterk positiv sammenheng mellom frivillig innsats og tilknytning til nærmiljøet, at organisasjonsdeltagelse

har sammenheng med bredden i folks sosiale nettverk og at organisasjonsdeltagelse i noen grad bidrar til å skape tillit til demokratiet, men i liten grad tillit til institusjoner. Sosial tillit skapes eller vedlikeholdes både gjennom organisasjonsdeltagelse og gjennom følelsen av velfungerende institusjoner og demokrati. Organisasjonsdeltagelse styrker tilliten mellom mennesker. Økende fokus på individ på bekostning av kollektiv bidrar til at den sosiale kapitalen i samfunnet minker.

Demokrati

Forskningen viser at de frivillige organisasjonene bidrar positivt til det politiske engasjementet hos medlemmene. Et flertall av medlemmene legger vekt på internt organisasjonsdemokrati, og synes at dette fungerer tilfredsstillende. De fleste er enig i at organisasjonsarbeid gir demokratisk skoleing. Aktivitetsnivået har liten betydning. Høyt utdannede er mer fornøyd med organisasjonsdemokratiet enn andre. De yngste er ikke så opptatt av organisasjonsdemokrati. De frivillige knyttes i dag til organisasjonene med svakere bånd enn tidligere. Dette svekker organisasjonenes demokratiske rolle.

Finansiering og velferdsproduksjon

Forskningen viser at det er bred støtte til offentlig finansiering av organisasjonssamfunnet. Offentlig finansiering muliggjør et høyt aktivitetsnivå, og overføringene oppfattes som uttrykk for myndighetenes aksept av virksomheten. Få er skeptiske med utgangspunkt i faren for å tape selvstendighet gjennom avhengighet av offentlige tilskudd.

Frivillige organisasjoner produserer velferdstjenester innen viktige sektorer som skole, helse- og sosialtjenester, sosial- og rusomsorg og eldreomsorg. Forskningen viser at folk har stor tillit til de frivillige organisasjonene som velferdsprodusenter. Likevel er de fleste generelt skeptiske til overføring av viktige samfunnsoppgaver til frivillig sektor. Velferdsproduksjon i regi av frivillige organisasjoner sees som et supplement til, ikke som et alternativ, til offentlig velferdsproduksjon. Idéen om en autonom frivillig sektor frikoblet fra det offentlige (og fra markedet) har liten støtte.

8.3.3 Strategier for samarbeid mellom kommuner og frivillige organisasjoner

Staten

Stortingsmelding nr 27 (1996 – 1997) poengterer at de frivillige organisasjonene er viktige for den videre utviklingen av velferdssamfunnet, og at man ønsker å støtte aktiviteten i lokale lag og foreninger. Kvalitetene ved det frivillige arbeidet presenteres slik i meldingen:

- de er viktige samfunnsaktører i kraft av den virksomheten de utfører
- de er viktige som demokratiske aktører, som målbærere av medlemmenes syn og interesser
- de er bærere av tilhørighet, fellesskap og mening, og utgjør på mange måter et sosialt »lim» i samfunnet
- organisasjonene bidrar til å skape tillit mellom mennesker, og bidrar til å bygge ned fordommer og motsetninger
- organisasjonene er viktige formidlere av kunnskap og læring
- det store konglomeratet av organisasjoner bidrar til et samfunnsmessig mangfold som er et gode i seg selv, fordi det muliggjør ulike typer kultur- og interessefellesskap

Meldingen viser ellers til at det frivillige arbeidet kan klassifiseres i ulike former, som kan brukes som norm for tildeling av økonomiske ressurser: Medlemsbasert virke kan gis grunnstøtte, verdibasert samvirke kan gis aktivitetsstøtte og fortjenestefri velferdsproduksjon kan gis produksjons-/driftsstøtte.

Stortingsproposisjon nr 1 (2004 – 2005) viser til at Regjeringen ønsker å legge forholdene bedre til rette for frivillig virksomhet. Kultur- og kirkedepartementet har fått koordineringsansvar for frivillighet. Regjeringen vil sikre gode vilkår for frivillig virke lokalt, og ser frivillig virksomhet som en bærebjelke for samfunnet. I 2005 vil Regjeringen legge vekt på

- løpende dialog mellom myndigheter og frivillige organisasjoner gjennom etablering av møteplasser,
- gjennomgang av statlige tilskudd til frivillige formål med tanke på forenkling,
- erfaringsutveksling mellom departementsområdene,

- etablering av nettportal for informasjon om statstilskudd (med den enkelte frivillige som målgruppe),
- utredning av frivillighetsregister og vurdering av behov for forskning,
- vurdering av virkemidler for å stimulere utvikling av frivillighetssentraler til nærmiljøsentraler

Kommunenes Sentralforbund

Kommunenes Sentralforbund har gjennom Velferdsutvalgets ulike KOU'er satt søkelys på samarbeid mellom kommunen og de frivillige organisasjonene. KS Strategier for 2004 – 2008 trekker frem tre viktige områder for utvikling av forholdet mellom kommunen og frivillig sektor:

- *Oppgaveløsning der det handler om hvordan kommunen kan bruke de frivillige organisasjonene til å løse oppgaver på en rasjonell og god måte.*
- *Samfunnsutvikling der det handler om hvordan kommunene gjennom samarbeid og dialog med organisasjonene kan finne frem til utviklingsområder det kan arbeides med i fellesskap.*
- *Demokratiutvikling der det handler om hvordan organisasjonene kan brukes som mobiliseringsarenaer for nytt lokalpolitisk engasjement, rettet mot grupper som ikke finner sin plass i etablerte fora.*

Landstinget 2004 la følgende til grunn for sitt strategiske arbeid:

”Det må utformes en politikk overfor de frivillige organisasjonene fra kommunenes side som gir dem større forutsigbarhet og bedre vilkår.”

Sentralstyret fattet i april 2005 fattet slikt vedtak:

”KS mener frivillig sektor gjør et viktig arbeid for utviklingen av gode lokalsamfunn, både som tjenesteprodusenter, demokratiske aktører og som samfunnsutviklere.

KS mener det er viktig med forutsigbarhet og klare rammer overfor de frivillige organisasjonene og vil derfor gjennom utvikling av en veileder bistå kommuner i å utforme en lokal frivillighetspolitikk som inkluderer etablering av møteplasser og god tilrettelegging for frivillig arbeid.

KS merker seg at en stadig større del av det lokale, frivillige organisasjonsliv ikke er koplet til nasjonale organisasjoner, og derfor ikke nyter godt av den delen av offentlig støtte som kanaliseres gjennom de landsomfattende organisasjoner. KS vil arbeide for at statsstøtte til frivillige organisasjoner i større grad bør fordeles lokalt – av organisasjonenes lokale samarbeidsorgan.

KS understreker egenverdien i frivillig innsats. For mange er et møte med den frivillige en av de få situasjoner der de ikke blir klienter, og derfor er frivillige som gir av sin egen tid en innsats som i mange tilfeller ikke kan erstattes av en offentlig ansatt.

I utforming av en kommunal politikk overfor organisasjonslivet er spørsmålet om tildelingsformer og styringsvirkemidler viktig. Tildeling av midler må skje på en måte som ikke undergraver viljen til frivillig innsats.

KS merker seg ideen om partnerskap mellom frivillig sektor og lokale myndigheter, og vil gi inspirasjon og retning til hvordan partnerskapsavtaler kan utformes.”

Andre kommuner

Få kommuner har kommet langt i utvikling av ny frivillighetspolitikk og nye arbeids- og samarbeidsformer mellom kommunen og de frivillige organisasjonene. Oslo og Sandefjord kommuner har utarbeidet frivillighetsmeldinger på bakgrunn av de samme data som er gjengitt i dette kapittelet.

- *Oslo (bystyremelding nr 5/2002) har 8 hovedstrategier:
Koordinere kommunens samhandling med frivillige, tilrettelegge for kompetanseutvikling og informasjonsutveksling, inkludere frivillige i lokale kontaktfora, tilrettelegge arenaer for fysisk aktivitet og kulturelle uttrykk, kommunen som bestiller av tjenester (fortjenestefri*

velferdsproduksjon), reorganisere tilskuddsordningene, kontroll og måling av resultatoppnåelse, endring i samspillet gir nye utfordringer for ledere.

- *Sandefjord (utredning februar 2004) fokuserer 6 prosjekter: Ungdom og frivillig arbeid, strukturert samarbeid i nærmiljøet for bedre bomiljø, etablere "frivillighetsskole", integrering av innvandrere, styrke SFO-ordningen i barneskolen ved frivillig innsats, psykiatriske brukere som frivillige medhjelpere.*

Frivillige organisasjoner

Flere av de store frivillige organisasjonene, derunder Røde Kors og Kirkens Bymisjon har **utvidet samarbeid med kommuner** som en av sine strategier for fremtiden, sett på bakgrunn av synkende oppslutning om frivillig sosialt og humanitært arbeid, mindre interesse for faste, forpliktende forhold og generelt minkende "sosial kapital". Stikkord for organisasjonenes satsing er

- frivillighetssentraler,
- tilrettelegging for nye former for frivillig arbeid, derunder "øyeblikksorganisering" – lett tilgang til oppgaver på varierende og kortsiktig basis,
- tilrettelegging for frivillig arbeid i regi av frivillige organisasjoner uten krav om medlemskap og/eller verv,
- satsing på "rest-velferd" – dvs behov som ikke blir dekket av det offentlige, og som de frivillige organisasjonene er bedre egnet for å dekke, og
- kunnskapsformidling og informasjon om frivillig sektor overfor det offentlige.

Mangel på sosialt nettverk / sosial isolasjon / ensomhet blant rusmisbrukere, mennesker med psykiske lidelser og andre, fattigdom, barn i kulturklemme kan stå som stikkord her. Frivillige organisasjoner kan finne raskere og mindre byråkratiske løsninger når kompetansen som kreves er medmenneskelighet mer enn fagprofesjoner.

Også idrettsorganisasjonene har samarbeid med kommuner som en hovedstrategi, bl.a. gjennom etablering av lokale idrettsråd.

Gode danske råd

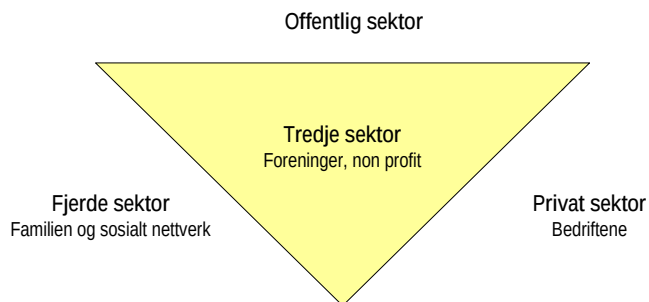
En idékatalog fra Det danske Socialministeriet gjengir følgende 6 gode råd for kommuner som vil samarbeide med frivillige organisasjoner:

- **Afklar, hvilke mål der skal være for samarbejdet**
Stikkord: Forståelse for at kommuner og frivillige organisasjoner har forskjellig kunnskap og kan lære av hverandre. Dialog før fastsetting av målene. Fastsetting av samarbeidsform først etter at målene er avklart.
- **Tag initiativ til samarbejde**
Stikkord: Både kommunen og de frivillige organisasjonene kan ta initiativ. Avklare først for seg selv hva man vil samarbeide om. Bruk eksisterende nettverk til å komme i gang.
- **Afklar behovet for formalisering**
Stikkord: Høy grad av formalisering passer i store kommuner, i små kommuner er behovet for formalisering mindre. Klare rammer gir mindre mistenksomhet og frustrasjon. Løse rammer er mer inkluderende og fleksibelt.
- **Find balancen mellem hensynet til forudsigelighed og fleksibilitet i tilskudsprocedurerne**
Stikkord: Hvilken modell som er best avhenger av lokale forhold, men det kan være hensiktsmessig å bygge inn noe fleksibilitet i prosedyrene. Informasjon om frister og regler er viktig.
- **Skab et rum for ligeværdige dialoger**
Stikkord: Avhengigheten av kommunale tilskudd må ikke bli styrende for dialogen. Dialogforumet må løsrydes fra tilskuddsprosedyrene. Likeverdig dialog er viktigere enn kontroll over tildelingen av tilskudd.

- **Evaluer, evaluer ...**

Stikkord: Oppbygging av godt samarbeid tar lang tid, men det er nødvendig å evaluere løpende om samarbeidet er hensiktsmessig utformet, og evt endre det. Hvis ikke kan samarbeidet bli et mål i seg selv i stedet for et middel til oppnåelse av de fastsatte målene.

Den danske forskeren Kurt Klaudi Clausen hevder at man må tenke i nye strukturer for å løse fremtidens kompliserte utfordringer ("wicked problems"¹²). Både kommunen, frivillige organisasjoner, næringslivet og familien må involveres i et partnerskap for løsning.

8.4 Frivillighet i andre land

Frivillighet er i dag et "hot" tema internasjonalt. Både i USA og innenfor EU er frivillighet satt på dagsorden både i forskningskretser og ikke minst politisk. "3. sektor", "sosial kapital", "det sivile samfunn" og "governance" er sentrale begreper i den internasjonale debatten om frivillighet. Bakgrunnen for den økende interessen er de utfordringene velferdssamfunnet står overfor, også utenfor Skandinavia.

Velferdsstat og velferdssamfunn

Det er både likhetstrekk og viktige forskjeller mellom det norske velferdssamfunnet og de skandinaviske / europeiske / amerikanske. I de skandinaviske land er det staten (særlig gjennom kommunene) som er den dominerende aktør, i finansiering, produksjon og distribusjon av velferdsytelser til rettighetshavere, og staten har gjennom relativt høye skatter og avgifter klart å finansiere disse ytelser. I de siste 10 – 20 år har man i stadig større grad i de skandinaviske land blitt stilt spørsmål om samfunnet har råd til å opprettholde de store overføringer/ytelser til ulike målgrupper samt næringsoverføringer (derunder til landbruksnæringen). Det stilles også spørsmål ved om det er mulig å opprettholde like gode tilbud overalt, spesielt i Norge og Sverige som er preget av en spredt bosetting og store avstander.

I den mer kontinentale velferdsmodellen (EU) er frivillige organisasjoner den helt sentrale institusjonen i produksjon av velferdstjenester. I den atlantiske (USA) er markedet som regel den sentrale institusjonen. Det finnes også en søreuropeisk modell, der familien er den mest sentrale institusjonen.

Bowling alone

En av de viktigste internasjonale tenkere innen feltet frivillighet er Robert D. Putnam. I sin bok "Making Democracy Work" (1993) viser han bl.a. at det ikke er økonomisk vekst som gir et sterkt frivillig organisasjonsliv, men organisasjonslivet som gir økonomisk vekst. De frivillige organisasjonene øker tilliten i samfunnet. Slik tillit er en forutsetning for samarbeid, og dermed for utvikling. I tillegg til fysisk og human kapital er sosial kapital en grunnleggende ressurs for ethvert samfunn. I bøkene "Bowling alone" (2000) og "Better Together" (2003) påpeker og advarer Putnam mot utarming av den sosiale kapitalen i USA. Han hevder at revitalisering av det frivillige organisasjonslivet er nødvendig for å motvirke negative trekk i samfunnsutviklingen (bl.a. synkende engasjement, deltagelse og toleranse). Putnams observasjoner er i høy grad relevante også for norske forhold. Også i Norge er det som vi har sett en utvikling mot mer individbasert/enkeltsaksorientert og mindre kollektivt/helhetsorientert engasjement.

Vilkårene for de frivillige organisasjonene

På samme måte er det både likhetstrekk og viktige forskjeller mellom organisering og utfordringer for de frivillige organisasjonene og frivillig arbeid generelt. Norge skiller seg først og fremst ut gjennom

¹² F.eks. ungdomsproblemer og problemer knyttet til integrering av innvandrere.

- *Mer omfattende offentlig velferd og større skepsis til privat/frivillig velferdsproduksjon som alternativ til offentlig.*
- *Tettere integrasjon mellom de frivillige organisasjonene og det offentlige, både økonomisk og saklig. Det er ofte problematisk å jevnføre vilkårene for frivillige organisasjoner i Norge og ”NGO’s” eller ”non government organisations” i andre land.*

I Sverige¹³ og Danmark har debatten om de frivillige organisasjonene vært aktuell lenger enn i Norge, og særlig i Danmark er det utviklet mange nye former for samarbeid mellom det offentlige og organisasjonene.

Samarbeidstiltak

I mange land utvikles og utprøves nye former for samarbeid mellom offentlige myndigheter, frivillige organisasjoner, evt også bedrifter. Idéer og erfaringer fra andre land overføres til Norge, både gjennom organisasjoner og fagfolk i det offentlige eller i næringslivet.

Forsidefoto: Marius Morstøl Jenssen, Bærum kommune

¹³ I Sverige regnes også samvirke, foreldredrevne barnehager osv som ikke har profitt men allmennytte som drivkraft med i den ”sosiale økonomien”.